

INDRINGER OF SLACHTOFFER:

EEN BUURTONDERZOEK AAN DE OPVANGCENTRA VOOR ASIELZOEKERS IN EEKLO EN LINKEROEVER

Wetenschappelijke verhandeling

Aantal woorden: 21.447

Thomas Den Hert

Stamnummer: 01006143

Promotor: Prof. dr. Peter Stevens

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de richting Sociologie

Academiejaar: 2016 – 2017

Inzagerecht in de masterproef (*)

Ondergetekende, Thomas Den Hert, geeft hierbij toelating aan derden, niet- behorend tot de examencommissie, om zijn proefschrift in te zien.

Datum en handtekening

.....

.....

Deze toelating geeft aan derden tevens het recht om delen uit de scriptie/ masterproef te reproduceren of te citeren, uiteraard mits correcte bronvermelding.

(*) Deze ondertekende toelating wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het aantal exemplaren van de scriptie/masterproef die moet worden ingediend. Het blad moet ingebonden worden samen met de scriptie onmiddellijk na de kaft.

Inhoudstafel

Abstract.....	6
1. Inleiding.....	7
2. Theoretisch kader.....	10
2.1. Wat zijn attitudes?	10
2.2. Wat zijn vooroordelen en stereotypen?	11
2.3. Symbolische bedreiging.....	17
2.4. Reële bedreiging.....	15
2.5. Contacthypothese.....	16
3. Methodologie.....	19
3.1. Kwalitatief onderzoek.....	19
3.2. Steekproef en toegang.....	19
3.3. Dataverzameling.....	23
3.4. Analyse.....	25
3.5. Ethiek.....	26
4. Resultaten.....	27
4.1. De verschillen tussen de opvangcentra.....	27
4.2. Attitudes ten opzichte van asielzoekers door buurtbewoners.....	31
4.2.1. De barmhartigen, asielzoekers als slachtoffer.....	30
4.2.2. De buddy's, affectieve banden zorgen voor een positieve attitude.....	34
4.2.3. De sceptici, positief gedrag wordt gezien als uitzondering.....	39
4.2.4. De tegenstanders, asielzoeker als indringer.....	44
4.3. Terugkoppeling onderzoeksvragen.....	47
5. Bespreking en conclusie.....	50
Appendix.....	53
Bibliografie.....	61

Abstract

Dit onderzoek gaat na welke attitudes er bestaan bij buurtbewoners tegenover de asielzoekers van het nabije opvangcentrum en onder welke omstandigheden deze attitudes, positief of negatief, tot stand komen. Uit literatuuronderzoek blijkt dat negatieve attitudes tegenover asielzoekers vooral verklaard kunnen worden vanuit negatief contact en gevoelens van bedreiging. Dit kan zowel het gevoel van bedreiging zijn op domeinen als veiligheid, gezondheid, economie en welzijn als op het vlak van levensstijl. Positieve attitudes kunnen verklaard worden op basis van de afwezigheid van het gevoel van bedreiging, maar ook op basis van de contacthypothese. Deze hypothese stelt dat contact met een groep van buitenstaanders, in dit geval asielzoekers, onder bepaalde voorwaarden, kan helpen in het afnemen van vooroordelen.

Verschillende onderzoek naar attitudes houdt weinig rekening met de buurtcontext en wanneer dit wel gebeurd is dit vaak om vooroordelen te beschrijven bij de komst van een nieuw opvangcentrum. In dit onderzoek wordt wel rekening gehouden met het reeds verankerde opvangcentrum, om na te gaan of het opvangcentrum een indirecte invloed kan hebben op de attitudevorming over asielzoekers. Deze beïnvloeding kan er zijn door het stimuleren van contact tussen de buurtbewoners en asielzoekers of het bezorgen van informatie via nieuwsbrieven of activiteiten.

Buurtbewoners van de opvangcentra van Linkeroever en Eeklo werden bevraagd om inzicht te krijgen over hun attitudevorming. Hiervoor werden tien interviews afgenomen met vrijwilligers, sympathisanten en medewerkers van de opvangcentra. Eveneens werden zes interviews afgelegd met mensen die aangaven eerder negatief tegenover het opvangcentrum te staan.

Uit de resultaten blijkt dat de nabijheid van een opvangcentrum voor asielzoekers voor sommige buurtbewoners voor een verhoogd gevoel van onveiligheid en bedreiging zorgt. Anderzijds zorgt het bij andere buurtbewoners voor een verhoogd gevoel van betrokkenheid. Op basis van deze vaststelling werden vier typologieën van buurtbewoners opgemaakt.

1. Inleiding

De gestructureerde opvang van asielzoekers in België bestaat ondertussen meer dan 25 jaar. In november 1986 werden voor het eerst asielzoekers in België op grote schaal opgevangen in het Klein Kasteeltje te Brussel. Tegenwoordig telt het Belgische opvangnetwerk 66 opvangplaatsen verspreid over het land (zie bijlage 4). De aanwezigheid van een opvangcentrum voor asielzoekers in de buurt is een interessant gegeven om de attitudes en vooroordelen van omwonenden tegenover asielzoekers te bestuderen. Verschillend onderzoek over de opvangcentra voor asielzoekers richten zich vaak op de initiële weigerachtigheid ten opzicht van asielzoekers door buurtbewoners. Dit soort onderzoek staat echter te weinig stil bij de invloed die een bestaand, reeds in de buurt verankerd, opvangcentrum voor asielzoekers heeft op de attitudes bij de buurtbewoners. Enerzijds kan de aanwezigheid van het opvangcentrum voor asielzoekers inderdaad zorgen voor een gevoel van bedreiging op het gebied van veiligheid en levensstijl (Grillo, 2005; Van Gorp, 2004). Anderzijds biedt het ook de mogelijkheid voor buurtbewoners om in contact te komen met de asielzoekers uit het opvangcentrum (Smets en Ten Kate, 2008). De meeste opvangcentra houden allerlei activiteiten zoals barbecues en nieuwjaarsrecepties om dit contact te stimuleren. Ook deze initiatieven kunnen de attitude van de buurtbewoners positief beïnvloeden (Platteau, Beckers, Coenen, Bossens, en Mescoli, 2016). Deze masterproef wilt stilstaan bij de invloed die de kenmerken van het opvangcentrum voor asielzoekers heeft op het gebied van contact en gevoel van waargenomen bedreiging.

Daarnaast spitst heel wat onderzoek over attitudes zich niet specifiek op asielzoekers, maar op migranten die hier al langere tijd verblijven (Coenders, 2001; Coenders, Gijsberts en Scheepers, 2004) of moslims (Elchardus 2009; Strabac, Aalberg en Valenta, 2013). De groep van asielzoekers wordt door de aanhoudende conflicten in Syrië, Irak en Afghanistan echter steeds belangrijker vanuit politiek en sociaal oogpunt. Men kan namelijk niet uitsluiten dat er in de toekomst opnieuw grote groepen mensen asiel zullen aanvragen. De opvang van deze asielzoekers wordt daarbij steeds meer gezien als een gedeelde verantwoordelijkheid onder de EU lidstaten waarbij elke lidstaat instaat voor de opvang van een deel van de asielzoekers (Hatton, 2015).

Volgens de studies die zich richten op de initiële weigerachtigheid van de buurtbewoners zorgt het plaatsen van een opvangcentrum voor asielzoekers bij een groot deel van die buurtbewoners voor protest, negatieve verwachtingen en angst. Vaak zijn buurtbewoners het er over eens dat hun buurt om verschillende redenen niet geschikt is als opvangplaats. Dit zijn zogenaamde NIMBY (Not In My Backyard)- reacties, waarbij

buurtbewoners op zich niet tegen de idee van een opvangcentrum zijn, maar wel hun eigen stad of gemeente ongeschikt vinden voor de plaatsing ervan. (Grillo, 2005; Van Gorp 2004).

Het onderzoek rond Nimby ging van start eind jaren 80. NIMBY werd toen vooral beschouwd als een klassenconflict (Cox, 1989). Hierbij gingen onderzoekers er van uit dat negatieve attitudes rezen omwille van puur economisch rationele redenen, zoals de idee dat de prijzen van de huizen zouden dalen indien het opvangcentrum in de buurt zou opgestart worden.

Nadien kwamen meer en meer studies aan bod die ook oog hadden voor de symbolische dimensie, waarbij de nabijheid van de Ander als ongewenst beschouwd werd (Takahashi en Dear, 1997; Wilton, 1998) en als een bedreiging voor de eigen rustige en veilige omgeving (Hubbard, 2005). Deze twee invalshoeken, symbolisch en reëel, blijven ook vandaag relevant in onderzoek naar attitudes en vooroordelen ten opzichte van asielzoekers in de buurt.

Attitudes kunnen groeien doorheen een leerproces. Bijgevolg zijn ze dus onderhevig aan een specifieke context waarin dit leerproces plaatsvindt (Doob, 1947). Bovendien is er vrij grote consensus binnen de literatuur over de contacthypothese. Deze stelt dat wanneer iemand regelmatig en onder bepaalde voorwaarden blootgesteld wordt aan 'het attitude object', men eerder verwacht dat deze persoon een positievere attitude vertoont (Allport 1954; Pettigrew 1971; Pettigrew 1998).

De langdurige aanwezigheid van een opvangcentrum voor asielzoekers zorgt algemeen voor een 'nettopositieve verschuiving' in de attitudes (Meert, Blommaert, Stuyck, Peleman en Dewilde, 2004). Uit zeer recent onderzoek van Platteau et al. (2016) blijkt dat 78 % van de ondervraagden die deelgenomen hebben aan minstens één activiteit in het opvangcentrum, zoals een barbecue, dit contact beschreven als eerder aangenaam tot zeer aangenaam. Volgens Smets en Ten Kate (2008) zorgde het opzetten van een deelsysteem van diensten en goederen in een dorp in Nederland voor sterkere sociale banden tussen de asielzoekers en buurtbewoners. Deze sterke sociale en emotionele banden kunnen, in uitzonderlijke gevallen, voor een volledige ommezwaai in attitudes zorgen waardoor buurtbewoners protesteren wanneer asielzoekers bedreigd worden met uitwijzing (Rosenberger en Winkler, 2014).

Het onderzoek rond NIMBY richt zich dus vooral op een initiële weigerachtigheid tegenover asielzoekers, zonder er bij stil te staan welke invloed een opvangcentrum dat reeds geruime tijd in de buurt verankerd is heeft op de attitudes bij de buurtbewoners. Daarom focust dit onderzoek enerzijds op de buurtbewoners die al langer contact hebben met het opvangcentrum en de medewerkers van het opvangcentrum zelf. Zij kunnen beter getuigen of hun eigen attitudes (en die van buurtbewoners) veranderd zijn nadat zij

kennisgemaakt hebben met het opvangcentrum en de asielzoekers. Anderzijds richt het zich ook op de gevoelens van bedreiging die het opvangcentrum voor asielzoekers kan teweegbrengen. Dit door mensen te interviewen die zich onder andere als tegenstander uiten van het opvangcentrum voor asielzoekers. Deze masterproef is een poging om aan de hand van interviews met die actoren, buurtbewoners en de medewerkers van het opvangcentrum, na te gaan hoe, en onder welke omstandigheden, die attitudes vorm gegeven worden.

Van der Zouw (2016) geeft aan dat de kwantitatieve vragenlijsten over asielzoekers in Enschede na feedback door veel respondenten als leidend werden ervaren en dat velen zich niet konden vinden in de voorgestelde antwoorden. Dezelfde studie toont echter aan dat vooroordelen, aangevoelde rechtvaardigheid en aangevoelde bedreiging bijna 80 % van de variantie verklaarden van de attitudes ten opzichte van asielzoekers. Hij raadt dan ook verdere onderzoekers aan in te zoomen op deze verklaringen. Door het descriptieve en diepgaande karakter ervan kan de methode van het kwalitatief onderzoek beter de specifieke omstandigheden aanduiden waarbij negatieve of positieve attitudes ontstaan in een bepaalde context.

Deze masterproef wilt aan de hand van interviews met buurtbewoners en medewerkers van de opvangcentra van Eeklo en Antwerpen (Linkeroever) meer inzicht brengen in de attitudes over asielzoekers. Uit de literatuur blijkt dat drie dynamieken van belang zijn voor de vorming van attitudes over asielzoekers. Dit is contact, dat onder bepaalde voorwaarden een positieve invloed heeft op de attitude, het gevoel van bedreiging, dat een negatieve invloed heeft op de attitude en de context waarin contact met asielzoekers ontstaat. Op basis hiervan werden drie onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvraag 1 : Wat is het belang van contact bij het vormen van attitudes over asielzoekers?

Onderzoeksvraag 2: Welke invloed heeft het gevoel van reële en symbolisch bedreiging bij het vormen van attitudes over asielzoekers?

Onderzoeksvraag 3: Op welke manier hebben de kenmerken van de buurt, zoals etnische samenstelling, en de kenmerken van het opvangcentrum voor asielzoekers invloed op het vlak van contact, waargenomen bedreiging en attitudes.

2. Theoretisch kader

Na het definiëren van enkele begrippen binnen het onderzoek rond attitudes tegenover out groups wordt in dit stuk uitleg gegeven over de verschillende theorieën die focussen op de verandering van attitude door de waargenomen nabijheid de ander. Het theoretisch kader wil de focus leggen op drie zaken: contact met asielzoekers, gevoelens van bedreiging over asielzoekers en de relevante context waarin de attitudevorming van de buurtbewoners plaatsvindt.

2.1 Wat zijn attitudes?

Attitudes kunnen we beschouwen als het geheel van meningen en voorkeuren van mensen over objecten, plaatsen, ideeën en gedragingen. Dit kan gaan over muziek, film, politiek, enzoverder. Het kan ook gaan over een persoon of groep van personen, zoals in dit onderzoek het geval is. Hetgeen waar men een attitude over heeft, noemt men het attitude-object. Men kan attitudes voorstellen als een bepaald continuüm, dit kan gaan van zeer positief tot zeer negatief. Het geeft ook een bepaalde genegenheid aan: een persoon kan aangeven wat hij goed of slecht vindt (Vonk, 2013). Perloff (2010, p 78) definieert attitudes als 'a learned, global evaluation of an object (person, place or issue) that influences thought and action'. Ze helpen om snel en zonder veel cognitieve inspanningen te kunnen oordelen over anderen en te reageren. Dit betekent ook dat men complexe beslissingsprocessen kan uitstellen: eens men een attitude over iets heeft, kan men op basis daarvan handelen zonder allerlei afwegingen te maken. Het nadeel hierbij is dat men dan niet altijd nieuwe informatie over het attitude-object opneemt.

Attitudes bestaan uit 3 componenten: de cognitieve component (1) kent bepaalde positieve of negatieve kenmerken toe aan (sociale) objecten, de affectieve component (2) drukt de gevoelens uit ten opzichte van het (sociale) object en de gedragscomponent (3) heeft betrekking op de neiging tot handelen met het (sociale) object. Deze drie componenten zouden gelijklopend zijn en niet los van elkaar kunnen functioneren, zij beïnvloeden elkaar constant (Rosenberg en Hovland, 1960). Dit 3-componentenmodel werd wel bekritiseerd (Ostrum, 1989) omdat men op die manier het gedrag van mensen al te gemakkelijk zou kunnen voorspellen. Een voorbeeld is het NIMBY-frame dat hierboven werd beschreven: mensen kunnen zeggen dat asielzoekers recht moeten hebben op opvang (affectieve component), maar protesteren wanneer er plannen zijn om een opvangcentrum voor asielzoekers in hun buurt op te richten (gedragscomponent). In dit geval staat de affectieve component niet in verband met de gedragscomponent. Attitudes kunnen wel verschillen in sterkte. Een sterke attitude is beter in het voorspellen van gedrag dan

een zwakke attitude. Algemeen wordt aangenomen dat indien men meer kennis heeft over het attitude-object en wanneer het belang voor de persoon groter is, de attitude ook meer onwrikbaar, continue en sterker is. (Petty en Krosnick, 1995).

Niemand wordt geboren met bepaalde attitudes, ze worden verworven tijdens de kindertijd en adolescentie. Niemand wordt ook geboren met bepaalde vooroordelen. Kinderen gaan niet van nature andere kinderen discrimineren. Dit wordt aangeleerd door hun ouders (Perloff, 2010). Deze attitudes hoeven echter niet levensbepalend te zijn. Sterke attitudes zijn inderdaad meer onwrikbaar en continue, anderzijds zijn veel studies het eens dat contact met het attitude-object onder bepaalde voorwaarden kan zorgen voor een positievere attitude. Dit wordt in het volgend hoofdstuk besproken.

2.2 Wat zijn vooroordelen en stereotypen?

Vooroordelen

Een vooroordeel is een affectieve reactie ten opzichte van een bepaalde groep, zonder dat je mensen uit deze groep effectief hoeft te kennen. Zij zijn dus in zekere zin een attitude waarbij het attitude-object een groep is. Vooroordelen kunnen zowel positieve als negatieve evaluaties zijn van sociale categorieën of groepen (Brewer en Crano, 1994). Vooroordelen zijn ook een gevolg van het categoriseren van mensen in bepaalde groepen. Wanneer je iemand ontmoet, heb je meestal onmiddellijk een bepaald beeld van iemand zijn etniciteit, leeftijd en sekse. Op basis daarvan treedt onbewust en automatisch sociale categorisatie op. Men ziet de persoon dan als een lid van een bepaalde groep of categorie van mensen. Vandaar dat deze categorisatie de eerste indruk zal beïnvloeden (Vonk, 2013).

Net als bij attitudes zorgt categorisatie ervoor dat er met een minimum aan cognitieve inspanning een beoordeling gemaakt kan worden over een bepaald persoon. Eens men een bepaalde persoon in een bepaalde sociale categorie kan plaatsen, wordt de immense diversiteit van ontmoetingen in het dagdagelijkse leven controleerbaar (Bodenhausen, Kang en Peery, 2012).

Wanneer we echter een individu binnen een bepaalde sociale categorie plaatsen, hebben we de neiging onze eigen status tot deze groep te evalueren. Daarbij kan men zichzelf beschouwen als lid tot deze categorie (ingroup) of niet (outgroup). Deze ingroup-outgroup-categorisaties zijn flexibel en hangen af van de specifieke context die op een bepaald moment heerst (Tajfel en Turner, 1979). Buurtbewoners kunnen bijvoorbeeld elkaars standpunt rond asielzoekers niet altijd kennen tot het moment dat er een beslissing genomen wordt om een opvangcentrum voor asielzoekers in de buurt te vestigen. Dan kunnen twee

kampen ontstaan waarbij de ene zich profileert als voor en de andere als tegen de komst van een opvangcentrum voor asielzoekers. Op die manier kunnen burens, collega's of leden van een sportclub plots lijnrecht tegenover elkaar staan over een bepaald issue.

Deze categorisatie zegt dus ook iets over de persoon zelf. Het heeft niet alleen gevolgen voor de waarneming van andere mensen, maar ook over hoe wij onszelf zien (Vonk, 2013). Deze zelf-categorisatie is van groot belang in het aanmeten van een sociale identiteit. Deze sociale identiteitstheorie wordt hieronder verder besproken.

Stereotypen en framing

Terwijl vooroordelen eerder het affectieve aspect van ons beeld over andere groepen belicht, is dat bij stereotypen eerder het cognitieve (Vonk, 2013). Het zijn simplificaties van de werkelijkheid, zij bevatten niet alleen eigenschappen die bij een bepaalde groep horen, maar ook kenmerkende gedragingen, uiterlijk, interesses en meningen. Deze simplificaties kunnen ervoor zorgen dat men tot verkeerde conclusies komt. Ook hier kan dit zowel positief als negatief zijn. Voor wie niet in contact komt met asielzoekers bestaan er vaak *abstraction-based* stereotypen: dit zijn stereotypen die overgedragen worden door ouders, vrienden, leerkrachten en de media (Park en Hastie, 1987). In de media worden verhalen over asielzoekers ingebed in een bepaald frame (Van Gorp, 2004). Een frame is een gestructureerde boodschap die enerzijds een selectie van de waargenomen realiteit draagt en anderzijds de ontvanger van context en betekenis suggestie voorziet (Entman 1993; Van Gorp, 2004;). Een frame is dus een subjectieve informatiebron, maar wel de meest belangrijke waarop mensen hun attitudes baseren. Wanneer men het in de media vaak heeft over asielzoekers die op de vlucht zijn voor oorlog, kan dit leiden tot een beeld van vluchtelingen als slachtoffer (van oorlog). Wanneer men het in de media echter heeft over asielzoekers als personen die de rechtstaat aanklagen en opvang opeisen, kan dit leiden tot een beeld waarbij asielzoekers gezien worden als indringers (in onze maatschappij).

Voor mensen in de buurt van een opvangcentrum voor asielzoekers wonen ligt dit anders. Door hun contact met asielzoekers, kunnen zij stereotypen over hen opbouwen op van basis van concrete ontmoetingen. Deze *instance-based* stereotypen bevatten meestal ook meer variatie omdat men op verschillende manieren in contact kan komen met verschillende leden van de groep (Park en Hastie, 1987).

Oorzaken van vooroordelen

Vooroordelen kunnen bepaalde functies hebben. Zoals eerder vermeld kan het voordelig zijn om een bepaald vooroordeel te hebben om zo geen te zware cognitieve inspanningen te doen. Daarnaast spelen ook persoonlijke factoren een rol. Volgens Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson en Stanford (1950) ligt de oorzaak van het hebben van vooroordelen in de persoonlijkheid van sommige mensen. Vooroordelen zijn hierbij niet enkel het gevolg van de specifieke context waarin mensen samenleven, maar van mensen die over een autoritaire persoonlijkheid beschikken en iemand die anders is niet kunnen verdragen. Adorno was hierbij geïnspireerd door de psychoanalyse, want volgens hem ontwikkelden mensen een autoritaire persoonlijkheid wanneer hun kindertijd gepaard ging met extreme disciplinaire maatregelen. Dit zorgt voor veel onzekerheid en frustratie, vandaar dat dit geuit wordt op anderen (Vonk, 2013).

De informatieverwerkingstheorie (Ganzeboom, 1984; Hodson en Busseri, 2012) sluit hier in zekere zin bij aan. Deze stelt dat dat mensen die laaggeschoold zijn, of een laag IQ hebben, vaker de neiging hebben om conservatieve ideologieën aan te hangen die een sterker onderscheid maken tussen in- en outgroup. Dit is vaak gemakkelijker dan het zien van nuance.

Toch moet men voorzichtig zijn met deze twee bovenstaande verklaringen. Deze houden namelijk enkel rekening met het individu en niet met de context waarin vooroordelen ontstaan. De sociale identiteitstheorie doet dit wel. Hierbij gaat men ervan uit dat mensen hun eigen sociale identiteit creëren op basis van hun lidmaatschap tot bepaalde sociale groepen. Aangezien mensen nood hebben aan een positief zelfbeeld willen zij graag tot de sociale groep behoren die tot dit positief zelfbeeld bijdraagt (Tajfel en Turner, 1979). Wanneer mensen die zich tot een bepaalde sociale groep rekenen geconfronteerd worden met een groep die zij als een bedreiging beschouwen voor het voortbestaan van hun groep kunnen zij bepaalde negatieve vooroordelen ontwikkelen.

In de literatuur wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen reële bedreiging en symbolische bedreiging (Scheepers, Gijsberts en Coenders, 2002; Zaraté, Garcia, Gaza en Hitlan, 2004; Leach, Iyer en Pedersen, 2007; McLaren en Johnson, 2007).

2.3 Symbolische bedreiging

Negatieve attitudes tegenover andere groepen worden vaak beschreven vanuit de sociale identiteitstheorie. Het centrale mechanisme hierbij is de hierboven vermelde categorisatie van mensen die leiden tot groepsidentificatie (Tajfel en Turner, 1979). De eigen opvattingen en houdingen worden bij deze groep als waardevol gezien, terwijl de migrantencultuur als minderwaardig wordt beschouwd (Pinxten,

1994). Wanneer een persoon aanvoelt dat de eigen cultuur bedreigd wordt door een specifieke groep van immigranten, dan heeft die persoon een grotere kans om negatiever tegenover deze groep van immigranten te staan (Zarató et al, 2004). De migrantencultuur (wat vaak beschouwd wordt als een 'moslimcultuur') is in dit geval niet te verzoenen met de Westerse cultuur, waardoor samenleven onmogelijk wordt. De beste manier om zich een identiteit aan te meten is door ze tegenover een andere te plaatsen. Vandaag vertolkt de Islam zich als ideale *sparing partner* voor de Westerse cultuur (Zemni, 2009). Dit heeft geleid tot een nieuwe vorm van racisme, sommigen spreken van Europisme, waarbij de nadruk ligt op de bescherming tegenover de ongeciviliseerde, hebzuchtige outsiders (Koser en Lutz, 1998).

Verschillend onderzoek toont aan dat wanneer de grootte van de out-group stijgt, dit zorgt voor een negatievere attitude bij de buurtbewoners (Coenders, Gijsberts en Scheepers 2004). Hooghe en De Vroome (2015) zien in deze resultaten een bevestiging van de theorie dat attitudes negatiever worden wanneer buurtbewoners de indruk krijgen dat zij schaarse goederen met een steeds groter wordende out-group zullen moeten delen (gevoel van reële bedreiging). Andere studies, daarentegen, tonen aan dat positieve contacten tussen in en out-group leden zich eerder ontwikkelen in buurten met een grote out-group populatie (Coenders 2001). Volgens Hooghe en De Vroome (2015) hebben deze buurtbewoners, conform de contacthypothese, ook meer kans om positieve contacten te leggen met de out-group leden waardoor hun attitude minder negatief wordt. Ander kwantitatief onderzoek kon ook geen bewijs voorleggen van een effect tussen het wonen in een diverse buurt en het hebben van een negatieve attitude (Semyonov, Rajzman, Yom-Tov en Schmidt, 2004; Coenders, Lubbers en Scheepers 2005). Dit zou te wijten zijn aan een interactie-effect. De verhoogde aanwezigheid van minderheden in de buurt zou in principe leiden tot een negatievere attitude ten opzichte van asielzoekers. Dit effect kan echter verzwakt worden door positief contact met groepsleden. Dit effect wordt hieronder verder besproken bij de contacthypothese. Ook de samenstelling van de buurt zou belangrijk zijn. De langdurige aanwezigheid van moslims in de buurt zou zo de kans op een afwijzende houding kunnen vergroten. Anderzijds zou de langdurige aanwezigheid van Europese migranten, zoals Polen of Italianen, de kans op een positieve houding tegenover de Europese migranten vergroten. De verklaring hiervoor is dat het samenleven met moslimminderheden moeilijker verloopt dan met immigranten van Europese afkomst, zoals Polen of Italianen (Billiet, 1990).

Wat daarnaast een belangrijke rol speelt bij het vormen van attitudes is niet alleen de werkelijke omvang van de out-group, maar ook de gepercipieerde omvang (Hooghe en De Vroome 2015). Deze gepercipieerde omvang kan men beschouwen als de mate waarin men symbolische bedreiging waarneemt. Respondenten die de grootte van de out-group overschatten hebben een grotere kans om een negatievere attitude te

hebben ten opzichte van minderheden. In dit geval doet de werkelijke omgeving, hoge of lage aanwezigheid van minderheden, stad of platteland, er niet veel toe. Wat van tel is, is hoe de respondent dit aanvoelt.

Het gevoel van bedreiging zou echter meer aanwezig zijn bij plattelandsbewoners dan bij stedelingen. Tonnies (1887) wees al op het verschil in sociale interacties tussen de zogenaamde *gemeinschaft* (de lokale gemeenschap) en *gesellschaft* (de maatschappij). Deze *gemeinschaft-gesellschaft* dichotomie is eerder een continuüm waarop iedere samenlevingsvorm zich kan plaatsen. De *gemeinschaft* staat voor de affectieve en traditionele gemeenschapsvorm, terwijl de *gesellschaft* staat voor de eerder rationele benadering van contacten binnen een samenleving (Noddings, 1996). Deze twee ideaaltypes vormen ook een manier waarop men naar het concept *natie* kan kijken (Hagendoorn en Pepels, 2000). Enerzijds kan een *natie* in civiele termen beschreven worden: het individu heeft een bepaalde band met de *natie* omdat hij onder het territorium valt en een band onderhoudt met het land en zijn politieke instituten. Een *nationaliteit* kan men dan toeschrijven op basis van geboorte of keuze. Dit sluit aan bij het *gesellschaft-ideaaltype*. Anderzijds kan een *natie* ook gezien worden als een vorm van *etnisch lidmaatschap*. De persoon behoort dan tot een bepaalde *natie* door geboorte. *Nationaliteit* is in dit geval toegeschreven door anderen. Dit sluit dan eerder aan bij het *gemeinschaft-ideaaltype*. Hongaars onderzoek toont aan dat beide visies aanwezig zijn in de huidige samenleving, maar geografisch sterk verschillen. Hoger opgeleiden en mensen in verstedelijkte omgevingen identificeren zich eerder met de politieke band tussen henzelf en de *natie*, terwijl de culturele band tussen afkomst en *natie* eerder gevonden wordt bij de rurale en oudere bevolking. In dorpen die eerder neigen naar het *gesellschaft-ideaal* is integratie dan ook moeilijker en staat de bevolking meer weigerachtig tegenover nieuwkomers (Csepe, Gyorgy en Orkeny, 2000).

2.4 Reële bedreiging

Buurtbewoners kunnen een negatieve attitude hebben tegenover *asielzoekers* omwille van de gevoelens van competitiviteit om schaarse goederen. Deze bedreiging kan waargenomen worden op domeinen als veiligheid, gezondheid, economie, politiek en welzijn. In deze context kan het zijn dat de *asielzoekers* gepercipieerd worden als mensen die eventueel jobs kunnen innemen, de (lokale) overheid veel geld kosten, de veiligheid in gedrang brengen en voor overlast zorgen. Dit gevoel is sterker aanwezig bij mensen met een lage sociaal-economische status (Pettigrew en Meertens, 1995; Leach, Iyer en Pedersen, 2007). De komst van een groep vluchtelingen in de omgeving zorgt ervoor dat er een nieuwe groep aanspraak maakt op schaarse goederen zoals goedkope huisvesting, werkloosheidsuitkeringen en laaggeschoolde jobs. Deze concurrentie tussen verschillende bevolkingsgroepen duidt men ook aan als de *etnische competitiviteitstheorie* (McLaren en Johnson, 2007). Verschillend onderzoek (Jacobs, Abts, Phalet en

Swyngedouw 2001; Meireman, Meuleman, Billiet, De Witte en Wets, 2004) toont aan dat mensen met een lager inkomen, die afhankelijk zijn van sociale welvaartsteun, een negatievere houding ten opzichte van asielzoekers hebben.

Vlamingen blijken negatiever tegenover niet-productieve asielzoekers en asielzoekers die financiële steun krijgen tijdens hun asielprocedure (Meert et al. 2004). De beslissing in 2001 om deze steun af te schaffen en te vervangen door enkel opvang werd dan ook door de meeste Vlamingen toegejuicht volgens Meireman en haar collega's (2004). Het wordt ook steeds duidelijker wie gevaar loopt om afhankelijk te worden van de sociale zekerheid en wie er vooral zelf zal voor moeten betalen. Dit zorgt ervoor dat sommige groepen, zoals asielzoekers, op minder solidariteit kunnen rekenen vanuit de middenklasse (Elchardus, 2001). Volgens Bauman (1998) heeft de middenklasse steeds meer te maken met groeiende onzekerheid en instabiliteit. Zo had de lagere klasse tot voor kort een laag inkomen, maar was het wel stabiel. De middenklasse wilt daardoor dat ook de lagere klassen die instabiliteit aan de lijve ondervindt, waardoor de uitkeringen van de lagere klassen onder druk kwamen te staan.

Naast het gevoel van economische bedreiging is er nog het gevoel van fysieke bedreiging. Individuen geven sedert 9/11 steeds meer aan dat ze vrezen dat terroristen het land binnenkomen, vermomd als 'bootvluchtelingen' (Pederson, Watt en Griffiths, 2007).

Opvallend bij deze symbolische en reële vormen van bedreiging is dat gelijkenissen tussen de in- en outgroup leden voor een groter gevoel van reële bedreiging zorgt. Wanneer mensen voelen dat immigranten gelijkaardige vaardigheden en kenmerken hebben, zullen ze zich sneller bedreigd voelen op het vlak van werkzekerheid. Wanneer men echter van mening is dat er grote verschillen zijn met de immigrantengroep is de kans groter dat men hen eerder zal beschouwen als een bedreiging voor de levensstijl van de in-group (symbolische bedreiging) (Zàraté et al, 2004).

Tussen beide gevoelens van bedreiging (reëel en symbolisch) is er echter ook een zekere beïnvloeding. Onderzoek wijst erop dat er in systemen waar competitie is over schaarse goederen de solidariteit met de eigen groep toeneemt. Tegelijkertijd wordt de vijandigheid tegenover de bedreigende groep groter. Onder deze omstandigheden is er naast de sociale identificatie met de in-group ook een proces van sociale contra-identificatie met de out-group. Reële bedreiging zorgt dus voor een intensiever sociaal identificatieproces waardoor beide vormen van bedreiging sterker met elkaar verweven worden (Scheepers et al., 2002).

2.5 Contacthypothese

Zoals hierboven vermeld kunnen attitudes en het hebben van vooroordelen vrij onwrikbaar en continue zijn. Door het hebben van contact met het attitude-object kan bepaalde informatie waarop de attitude gebaseerd is echter herzien worden. Dit kan leiden tot een positieve attitude of afname van vooroordelen. Dit is het uitgangspunt van de contacthypothese.

De contacthypothese van Allport stelt dat personen die regelmatig positieve contacten hebben met personen van een out-group (bijvoorbeeld asielzoekers) minder vooroordelen ontwikkelen over deze groep (Allport, 1954, Pettigrew 1971; Pettigrew 1998). Met vooroordelen bedoelt Allport (1954) het vijandig en afwijzend gedrag van individuen (1), de foutieve veralgemeningen over groepen (2) en het moeilijk te veranderen karakter van deze attitude, omdat vooroordelen, in tegenstelling tot misvattingen, weerstand bieden aan ideeën of bewijzen die er tegenin gaan (3). Deze laatste voorwaarde zorgt ervoor dat contact niet zomaar leidt tot het afnemen van vooroordelen (Newcomb, 1947, Allport 1954). Het kan zelfs gebeuren dat sterke vooroordelen samengaan met veel contact, omdat deze contacten ingebed zijn in een ondergeschikte-bovengeschikte relatie. Forbes (1997) geeft hierbij de voorbeelden van de Zuidelijke Staten in de Verenigde Staten en een land als Zuid-Afrika ten tijde van de apartheid waarbij er veel oppervlakkig contact is tussen de zwarte en blanke bevolking (bijvoorbeeld op de straat en op de bus), maar waar toch nog veel vooroordelen heersten, omwille van de duidelijke sociale kloof.

Volgens Allport (1954) en Pettigrew (1971) is het echter essentieel dat het contact voldoet aan de volgende voorwaarden, alvorens het de vooroordelen bij individuen kon laten afnemen.

Gelijke status (1): tijdens de ontmoeting is het belangrijk dat beide groepen dezelfde status verwachten en ontvangen. Gemeenschappelijke doelen (2): vooringenomenheid zou dalen wanneer het contact een actief en gemeenschappelijk doel vraagt. Samenwerking tussen de groep (3): wanneer beide groepen samenwerken om hun doelen te bereiken. Ondersteuning van de autoriteiten of wetten (4): door expliciete sociale sancties zal het contact tussen de groepen meer aanvaard worden en positieve effecten hebben.

Een attitudewijziging kan op vier mogelijke wijzen verlopen (Pettigrew, 1998).

Veranderde zienswijze

Hierbij worden de vooroordelen die bestaan gecorrigeerd door de nieuwe informatie over de out-group. Deze informatie zou de vooringenomenheid doen dalen. Hier zijn echter drie voorwaarden aan verbonden:

het gedrag van het outgroup lid is inconsistent met het stereotype beeld van de groep (1), doet zich vaak voor en in vele situaties (2) en het outgroup lid wordt gezien als typisch (3).

Verandering van gedrag

Door herhaaldelijk positief contact met out-group leden wordt de eigen attitude herzien. De dissonantie tussen de oude vooroordelen en het nieuw gedrag (dat openstaat voor positief contact) kan door het individu opgegeven worden door het herzien van de attitude.

Genereren van affectieve banden

Emoties zijn van cruciaal belang in het contact tussen groepen. Spanning is gebruikelijk bij het eerste contact tussen de twee groepen. Geregeld contact met de out-group kan die spanning doen afnemen. Slechte ervaringen met de out-group kunnen spanningen en bijgevolg vooroordelen vergroten, maar positieve emoties, zoals empathie, kunnen het contact optimaliseren en de vooringenomenheid doen dalen. Opvallend hierbij is dat mensen die empathisch staan tegenover andere leden van de in-group ook meer empathisch staan tegenover leden van de out-group.

Deprovincialisering

Personen die vaker in contact komen met out-group leden kunnen tot inzicht komen dat hun normen en gedragingen niet de enige zijn om met de sociale wereld om te gaan. Er wordt gesproken van deprovincialisering wanneer dit nieuw perspectief leidt tot minder vooroordelen.

Meireman en haar collega's (2004) bevestigen deze contacthypothese van Pettigrew (1998). Zij stellen dat mensen die asielzoekers in hun vrienden,-familie, of kennissenkring hebben een positievere houding hebben tegenover asielzoekers. Ongewenst contact kan daarentegen een negatief effect hebben (Meireman et al., 2004).

Volgens de "mere exposure hypothese" (Pettigrew en Tropp 2006) blijkt dat meer contact de vooringenomenheid doet dalen ook wanneer de bovenstaande voorwaarden niet aanwezig zijn. Toename van contact volstaat voor de afname van vooroordelen.

Deze paper wilt zich vooral focussen op het verschuiven van de attitudes van de respondenten die wonen in de buurt van het opvangcentrum. Hiervoor zijn er drie onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvraag 1 : Wat is het belang van contact bij het vormen van attitudes over asielzoekers?

Onderzoeksvraag 2: Welke invloed heeft het gevoel van reële en symbolisch bedreiging bij het vormen van attitudes over asielzoekers?

Onderzoeksvraag 3: Op welke manier hebben de kenmerken van de buurt, zoals etnische samenstelling, en de kenmerken van het opvangcentrum voor asielzoekers invloed op het vlak van contact, waargenomen bedreiging en attitudes.

Samengevat kan men op basis van de literatuur stellen dat contact ,onder bepaalde voorwaarden, kan zorgen voor een afname van vooroordelen en een positievere attitude. Daartegenover staat het gevoel van bedreiging, wat eerder een negatieve invloed heeft op de attitude. De wisselwerking tussen deze twee kan zorgen voor een meer positieve of meer negatieve attitude, afhankelijk van welk gevoel of gedrag dominanter aanwezig is. Deze twee invloeden, contact en gevoelens van bedreiging, worden op hun beurt beïnvloed door de context. Wanneer men in de buurt van een out-group woont is de kans op contact namelijk groter.

3. Methodologie

3.1 Kwalitatief onderzoek

Kwalitatief onderzoek bestudeert zaken in hun natuurlijke setting en probeert fenomenen te begrijpen en te interpreteren vanuit de zingeving die mensen hieraan geven (Denzin en Lincoln, 1994). Shank (2002; p10-11) gebruikt het metafoor van een lamp om de kwalitatieve onderzoeksmethodologie te beschrijven: 'Lanterns are used to allow light to illuminate dark areas so that we can see things that previously were obscure. Once we shed light on things, we understand them better. Researchers are no longer trying to be clear and transparent; they are now willing to move forward to access whatever angles they need to take to get light into dark corners'. Bij kwalitatief onderzoek ligt de nadruk op het begrijpen van bepaalde maatschappelijke fenomenen. Eerder dan het aanduiden van grotere patronen in representatieve populaties is kwalitatief onderzoek gericht op het begrijpen van de complexe processen die attitudes sturen in een kleinere, maar theoretisch relevante context.

De reële, structurele aanwezigheid van een opvangcentrum voor asielzoekers in een gemeenschap kan indirect een invloed hebben op de attitudevorming van de buurtbewoners. De onderzoeksvragen in deze

masterproef zijn dan ook gericht op het complexe proces die de attitudes van de buurtbewoners stuurt. Door geïnterpreteerde data uit de interviews terug te koppelen aan de bestaande theorieën, kan men tot nieuwe verklaringen en inzichten komen. Kwalitatief onderzoek is namelijk zowel gebaseerd op een brede, postmoderne interpretatie van data, als op een nauwgezette positivistische onderzoekslijn (Denzin en Lincoln, 2000). Deze twee invalshoeken, interpretatief en positivistisch, stelt de onderzoeker in staat om op een sociaal-wetenschappelijke manier exploratief onderzoek te voeren.

3.2 Steekproef en toegang.

Bij de steekproeftrekking werd er gekozen om respondenten te interviewen in twee verschillende types van ruimtelijke omgeving. Enerzijds een omgeving met een etnische heterogeen profiel en anderzijds een omgeving met etnisch homogeen profiel. Uit de literatuur blijkt namelijk dat mensen die in etnisch diverse steden wonen meer kans hebben om in contact te komen met mensen van een andere etniciteit dan mensen die in minder diverse steden of het platteland wonen. Anderzijds zou een verhoogde aanwezigheid van een out-group ook zorgen voor een verhoogd gevoel van bedreiging (Hooghe en De Vroome, 2015). Door respondenten te interviewen uit zowel een eerder landelijke omgeving als een stedelijke omgeving kan men meer variatie krijgen op het gebied van contact met out-groups.

De keuze voor Eeklo en Antwerpen werd gemaakt op basis van een lijst van alle Rode Kruis opvangcentra voor asielzoekers in België (zie bijlage 4). In totaal zijn er 66 opvangcentra in België. 19 opvangcentra zijn federaal georganiseerd en 22 door het Rode Kruis. De andere zijn georganiseerd door de mutualiteiten en charitatieve en privé-organisaties. Gezien er geregeld interviews afgenomen moesten worden en op verschillende tijdstippen, was het belangrijk dat de opvangcentra niet te ver afgelegen waren om te besparen in tijd en kosten. Daarnaast was het ook belangrijk dat de interviews gedaan konden worden in het Nederlands. Interviews in het Frans zouden de interviewtechniek (niet-leidende vragen stellen, doorvragen, samenvatten) en het uittypen ervan bemoeilijken. Daarnaast werd gekozen om de interviews af te nemen in de buurt van een opvangcentrum voor asielzoekers in een eerder landelijke en een eerder stedelijke context. Op basis van deze parameters werden de Rode Kruisopvangcentra van Eeklo en Linkeroever gekozen.

Het Rode Kruis opvangcentrum van Antwerpen ligt op Linkeroever en maakt deel uit van de stad en het district Antwerpen. Linkeroever telt ongeveer 15.000 inwoners en uit cijfers van 2015 blijkt dat het district Antwerpen 194.592 inwoners telt en de stad 516.009 (Stad Antwerpen, district -en loketwerking, 2015). Het sociaal-demografisch profiel van het district Antwerpen is vrij uniek in Vlaanderen en komt overeen

met wat Geldof (2013) beschrijft als een superdiverse stad waarbij de infrastructuur zich van onderuit aanpast aan deze nieuwe realiteit door de opkomst van telefoon -en internetwisselkantoren, etnisch-diverse wijken, etnische ondernemers, enzoverder. Het aandeel allochtonen in de stad Antwerpen ligt net lager dan het aantal autochtonen, 45,8 % ten opzichte van 54,2 %. De grootste groepen zijn van Noord-Afrikaanse (Marokko, Algerije, ...), West-Aziatische (Afghanistan, Irak, Iran, ...) en Oost-Europese (Rusland, Albanië, Tsjechië, ...) afkomst (Stad Antwerpen, district -en loketwerking, 2015). Deze bevolkingsstatistieken houden geen rekening met de mensen zonder een verblijfsvergunning.¹

Het opvangcentrum wordt afgescheiden van het stadscentrum door de Schelde. De stad kan te voet bereikt worden via de voetgangerstunnel of door de bus te nemen naar wat onder de bewoners “linkeroever-dorp” genoemd wordt. Vandaaruit kan men dan de prémetro nemen richting het stadscentrum. Beiden nemen ongeveer een half uur in beslag. Het opvangcentrum ligt aan het natuurdomein de Burchtse Weel, waardoor het geen directe burens heeft. Aan de andere kant van het natuurdomein ligt Burcht, een deelgemeente van Zwijndrecht, wat een landelijk karakter heeft.

De stad Eeklo daarentegen telt slechts 20.556 inwoners en is omringd door een aantal kleine gemeenten als Waarschoot, Maldegem, Zomergem, Kaprijke en Sint-Laureins. Het aantal vreemdelingen ligt er volgens cijfers van 2011 op 3,12 % waarvan 0,73 % uit Nederland komt (NP DATA 2013). Het aantal asielzoekers in het opvangcentrum werd niet meegeteld. Het opvangcentrum ligt ook hier aan een natuurdomein, Het Leen, en in het gehucht Pokmoere. Hierdoor zijn zij verder verwijderd van het centrum van de stad, maar minder ver dan in het geval van Linkeroever. Het profiel van de stad is eerder semi-stedelijk, maar werd toch gekozen omwille van de landelijke omgeving en de etnisch homogene samenstelling van de stad.

Wat de respondenten betreft werden er interviews afgenomen in drie verschillende rondes.

In de eerste ronde werden de buurtbewoners via de nieuwsbrief van de opvangcentra van Linkeroever en Eeklo aangeschreven (zie bijlage 5). Langs deze weg kon men respondenten bereiken die al reeds contact (gehad) hebben met het opvangcentrum en de asielzoekers van het opvangcentrum. Op basis van de antwoorden die hieruit volgden werden vijf mensen geselecteerd die in de buurt van het opvangcentrum voor asielzoekers woonden. Twee respondenten waren vrijwilligers, twee waren sympathisanten en één iemand was een ex-vrijwilliger. Zij werden geselecteerd op basis van intensiteit. Er werd dus op zoek gegaan naar respondenten waar het bestudeerde fenomeen (contact met out-group) sterk aanwezig is (Mortelmans, 2014). Doordat zij meer dan andere inwoners van de buurt betrokken zijn met het

¹ Herkomst wordt bepaald (in volgorde van prioriteit) aan de hand van de eerste nationaliteit van vader, de eerste nationaliteit van moeder, de eerste nationaliteit individu en de huidige nationaliteit van het individu.

opvangcentrum voor asielzoekers kunnen ook meer zeggen over dit contacten hoe zij dit ervaarden. Voor hen werd een vrij ruime vragenlijst samengesteld om te gebruiken bij het interview (zie bijlage 7). De vragenlijst werd na verloop van tijd als topiclijst gebruikt om te zien of alle thema's behandeld werden. Dit om de vaart niet uit de gesprekken te halen door telkens terug te grijpen naar de vragen. Anderzijds kon het ook gebruikt worden om te focus terug op het onderwerp te leggen wanneer er teveel uitgeweid werd naar andere onderwerpen. Uit deze interviews kwam in de analysefase duidelijk naar voor dat het opvangcentrum een belangrijke rol speelde in hoe zij naar asielzoekers keken. Hun opinies en attitudes werden niet gevormd door grote ethische, universele principes, maar door hun concreet contact met het opvangcentrum en de asielzoekers.

Gezien het belang dat de respondenten gaven aan hun contacten met het opvangcentrum (en hiermee wordt contact bedoeld met de medewerkers van het opvangcentrum voor asielzoekers op zich, en niet de asielzoekers zelf) werd besloten om de medewerkers van de opvangcentra zelf te interviewen (ronde 2). Zij werden geïnterviewd als experts op het gebied van contact tussen de asielzoekers en de vrijwilligers uit de buurt. Interviews met experts kunnen zeer nuttig zijn omwille van hun inzicht en kennis in het bestuurd fenomeen door hun professionele positie en expertise (Flick, 2014). De interviews met de medewerkers kunnen helpen om te zien in hoeverre zij veranderingen merken in de attitudes van de vrijwilligers door hun contact met de asielzoekers. Daarnaast kon men hen ook bevragen over hun strategie om buurtbewoners in contact te brengen met de asielzoekers. Aangezien ieder Rode Kruis opvangcentrum minstens één integratiemedewerker in dienst heeft werd ook van hen een interview afgenomen. Een integratie-medewerker is iemand die instaat voor de communicatie met de buurt. Daarnaast werden nog twee interviews gedaan met twee leerkrachten die met hun klas een bezoek gebracht hadden aan het opvangcentra. Zij kwamen vaak in contact met leerlingen die initieel onwetend, en in sommige gevallen weigerachtig stonden ten opzichte van asielzoekers. Deze interviews werden genomen om te weten te komen wat zij met hun bezoeken aan de opvangcentra de jongeren wilden aanleren. De vragenlijst werd in dit geval ook aangepast. Er werden minder persoonlijke vragen gesteld en meer vragen over hoe zij het contact tussen de buurtbewoners, vrijwilligers of leerlingen met de asielzoekers ervaarden. Dit is ook eigen aan het afnemen van interviews met experts. De focus ligt op het onderzoeksveld en minder op de eigen attitude (Flick, 2014). Ook deze interviews werden gecodeerd en geanalyseerd. Na deze fase ontstond een vrij duidelijk beeld van hoe de opvangcentra een rol konden spelen in het creëren van contact en hoe de beeldvorming van asielzoekers door het opvangcentrum op een positieve manier beïnvloed werd.

Gezien er na de eerste en tweede ronde slechts één respondent geregeld gevoelens van bedreiging door de asielzoekers vermeldde, werd er beslist om ook respondenten te selecteren op basis van het hebben van

een negatieve attitude (ronde 3). Dit om genoeg variatie te kunnen verkrijgen. Het vinden van deze respondenten verliep iets moeilijker. Aanvankelijk werd er gedacht om via het sneeuwbaaleffect deze mensen te bereiken, maar de vrijwilligers en medewerkers van de opvangcentra lieten weten dat zij geen mensen kenden die negatief stonden tegenover het opvangcentrum. Daarna werd er een oproep gedaan in de bibliotheek van Linkeroever en de rusthuizen van Linkeroever en Eeklo. Enkel vanuit het rusthuis van Eeklo werden er respondenten gevonden. Twee hiervan stonden negatief tegenover het opvangcentrum, een derde stond positief. Daarna werd ook nog een respondent gevonden die negatief stond tegenover het opvangcentrum. Hij werd gevonden door willekeurig mensen aan te spreken tijdens de wekelijkse markt in Eeklo. Hierdoor had ik drie respondenten gevonden, maar allemaal in Eeklo.

De medewerkers van het opvangcentrum van Linkeroever hadden mij op de hoogte gebracht van het protest dat er was bij de komst van het noodopvangcentrum in Burcht een jaar eerder. Gezien Burcht vlak naast Linkeroever ligt werd besloten respondenten te zoeken die positief stonden tegenover dit protest. Op deze manier werden uiteindelijk nog drie respondenten gevonden. Deze respondenten werden dus eerder om pragmatische redenen gekozen (steeproefmatrix 1).

Gezien het om een klein, exploratief onderzoek gaat, werd er bewust naar variatie gezocht in de positie van de respondent (professioneel, buurtbewoner, tegenstander en vrijwilliger). Variatie op basis van leeftijd, geslacht, sociaal-economische status en attitude is gedeeltelijk gelukt (datamatrix 1). Van de 16 interviews waren er 9 vrouwen en 7 mannen, hadden 7 een eerder negatieve attitude, 9 een positieve attitude. Bij deze 9 respondenten met een positieve attitude horen ook de professionele medewerkers uit de scholen en opvangcentra voor asielzoekers. Van twee respondenten werden enkel notities gemaakt (zie hieronder), zij werden ook opgenomen in de datamatrix. Zij stonden allebei negatief ten opzichte van het opvangcentrum. De duur van de interviews bedroeg tussen de 40 en 70 minuten.

3.3 Dataverzameling

Tussen november 2016 en juni 2017 werden 16 buurtbewoners, sympathisanten, vrijwilligers en medewerkers van de Rode Kruisopvangcentra van Eeklo en Linkeroever geïnterviewd. Ook werd een verslag gemaakt van een participerende observatie tijdens een rondleiding in het centrum van linkeroever. Van twee interviews bestaan enkel notities omdat de respondenten niet wilden dat het gesprek opgenomen werd.

Bij aanvang van de interviews werd eerst op basis van de literatuur een semi-gestructureerde vragenlijst opgesteld (zie bijlage 7). Deze vragenlijst werd opgemaakt op basis van de bovenstaande literatuur rond de

contacthypothese en de theorieën rond gevoelens van symbolische en reële bedreiging. De vragenlijst werd zodanig opgesteld dat alle thema's aan bod kwamen maar er toch nog ruimte bleef voor de respondenten om het interview zelf vorm te geven. De eerste twee interviews werden afgenomen met bewoners uit Eeklo die ingeschreven waren op de nieuwsbrief van het opvangcentrum. Gezien zij vooral contacten hadden met het opvangcentrum werd er stilgestaan bij het middelste gedeelte van de vragenlijst (de vragen rond contact met het opvangcentrum). Bij de vrijwilligers werd vooral stilgestaan bij de vragen over contact met asielzoekers en bij de respondenten die negatief stonden bij de vragen over gevoelens van bedreiging. De vragenlijst diende dus vooral als leidraad om het gesprek een bepaalde richting te geven. Op het einde van het interview werd dan nagegaan of op alle vragen (impliciet) een antwoord gegeven werd. De vragenlijst werd flexibel toegepast: wanneer bepaalde respondenten bijvoorbeeld aangaven zich niet bedreigd te voelen door de aanwezigheid van het opvangcentrum voor asielzoekers werd daar ook niet langer dan nodig bij stilgestaan. Anderzijds was het wel belangrijk dat deze gevoelens van bedreiging toch besproken werden. Zo had ik bij een interview met een vrijwilliger vaker stilgestaan bij gevoelens van bedreiging dan contact. De respondent stond negatiever tegenover de asielzoekers dan aanvankelijk werd gedacht. Ook omgekeerd werd opgemerkt dat respondenten waarvan men eerder een negatieve attitude verwacht ook positief contact met de asielzoekers hadden. Daarom werd besloten om de vragenlijst zo ruim mogelijk te houden en alle oorspronkelijke thema's te behouden. Enkel de nadruk kwam na verloop sterker te liggen op de rol die het opvangcentrum speelde in het vormen van dit contact of de gevoelens van bedreiging die het opwekte.

De vragenlijst werd ook zeer nuttig bevonden om het onderzoeksopzet niet uit het oog te verliezen. Tijdens de interviews gaven respondenten vaak hun opinie over bepaalde zaken, zoals het asielbeleid of politiek in het algemeen. Voor dit onderzoek was het belangrijk dat de thema's op een meer individueel en emotioneel niveau gebracht werden. Het gebruik van de voorbereide stellingen zoals 'Stel dat één van de asielzoekers vraagt om dringend je telefoon te gebruiken, wat zou je doen?', was hierbij zeer nuttig.

Tijdens de interviews werden de woorden asielzoeker, vluchteling en bewoner van het opvangcentrum afgewisseld om zo weinig mogelijk leidende vragen te stellen. Zoals uit de literatuur blijkt zorgen de woorden 'asielzoeker' en 'vluchteling' voor een verschillende connotatie. In het Verenigd Koninkrijk wordt de term vluchteling als positiever beschouwd, omdat het verwijst naar het legaal statuut van de persoon. In Duitsland daarentegen wordt eerder de term asielzoeker als positief beschouwd, omdat het verwijst naar het vluchten voor eventuele politieke vervolging (Augoustinos en Quinn, 2003; Van Gorp, 2004;). Er werd ook geluisterd naar welke termen de respondenten gebruikten en aan de hand van spiegelen werden

dezelfde woorden gebruikt. Bij het spiegelen of papegaaien worden de antwoorden van de respondent in vragende vorm terug gespeeld (Mortelmans, 2014).

3.4 Analyse

De analyses gebeurden op basis van enkele specifieke kenmerken van de Grounded Theory (Glaser en Strauss, 1967; Charmaz, 2006; Mortelmans 2011):

Bij het begin van het onderzoek wordt er volgens de traditie van de Grounded Theory gewerkt met sensitizing concepts. Sensitizing concepts geven 'richting aan het onderzoek door de onderzoekers gevoelig te maken voor bepaalde concepten' (Mortelmans, 2011, p 163-164). Op basis daarvan kan een initiële vragenlijst opgemaakt worden. Wanneer de onderzoeker de eerste interviews afgenomen heeft, wordt er volgens deze benadering verder op een cyclische manier verder gewerkt.

Voor dit onderzoek werd er een semi-gestructureerde vragenlijst gemaakt op basis van deze sensitizing concepts. Bij de eerste interviews lag vooral de nadruk op de vraag of de respondenten überhaupt contact hadden met de asielzoekers en of dit contact positief of negatief verliep. Daarnaast werd ook gevraagd of zij gevoelens van bedreiging ervaarden. Op basis daarvan werden de eerste a-priori codes voor het analyseren in NVIVO 11 opgemaakt. De codes hielden verband met o.a. de contacthypothese (veel, weinig, ongewenst en geen contact), contact met het opvangcentrum, de ligging van de opvangcentra, NIMBY, verschillen tussen opvangcentrum Eeklo en Linkeroever, de woonomgeving van de respondent en het gevoel van bedreiging (symbolisch en reëel)

Bij Grounded Theory mag data echter niet in één keer verzameld en verwerkt worden. Na het verzamelen van de data volgt er een fase van analyse en reflectie. In dit onderzoek werd dit ook gedaan. In de eerste fase van de interviews hadden de respondenten vaak verwezen naar hun contact met de asielzoekers tijdens de activiteiten van het opvangcentrum. Dit contact met de asielzoekers werd door de eerste respondenten ook zeer positief ervaren. Daarop werd besloten om een volgende interviewronde bij de medewerkers van het opvangcentrum te doen. Ik kreeg daarbij ook de kans om een rondleiding mee te volgen, wat ik ook gedaan heb. Na de analyse van deze interviews en observatie werd de codeerboom verder uitgewerkt over de rol die de opvangcentra spelen in het framen van asielzoekers. De eerste groep respondenten gaf namelijk aan dat zij de asielzoekers als slachtoffers zagen van oorlog. Door de observatie en de interviews met de medewerkers zag ik dat dit een bewuste strategie was van de opvangcentra. Na verschillende interviews te doen met sympathisanten, vrijwilligers en medewerkers kwam ik op het punt van theoretische saturatie op het vlak van positieve attitudes. Hierop werd beslist om dan ook interviews te doen met respondenten die negatief stonden tegenover het opvangcentrum en asielzoekers. Hier

werden vooral de gevoelens van bedreiging en negatieve ervaringen benoemd. Ook dit werd herhaaldelijk benoemd door de respondenten, waardoor verdere interviews niet langer nieuwe informatie opbracht. Na deze laatste codeerfase had ik een geheel van verschillende codes die de basis vormden van de opgemaakte typologieën (zie bijlage 8). Deze laatste fase, het selectief coderen, vormt volgens de methode van de Grounded Theory dan ook een belangrijke maar moeilijke stap in het onderzoek. De onderzoeksvraag dient hierbij namelijk beantwoord te worden, maar dan 'komende uit de data en geabstraheerd in theoretische concepten' (Mortelmans, 2014, p 413).

3.5 Ethiek

Aangezien dit onderzoek mensen bevroeg rond enkele persoonlijke en gevoelsmatige thema's was het belangrijk om stil te staan bij enkele ethische kwesties (Mortelmans, 2014).

Een belangrijk principe binnen de kwalitatieve onderzoeksmethode is dat van de geïnformeerde toestemming (informed consent). Dit betekent dat de onderzoekpersonen (respondenten) moeten instemmen om deel te nemen aan het onderzoek. De onderzoekspersoon moet ook voldoende geïnformeerd zijn over het onderzoek, zodat hij een wel overwogen beslissing kan nemen om al dan niet deel te nemen.

De respondenten wisten dat zij meededen aan een onderzoek over de asielzoekers van het nabije opvangcentrum voor asielzoekers. Hierop moesten zij hun akkoord geven om mee te werken aan het interview en op de vraag of het interview mocht opgenomen worden. Voor sommigen lag dit gevoelig en wilden zij niet dat anderen hun mening daarover te weten kwamen. Dit werd gerespecteerd. Andere respondenten wilden niet dat het gesprek opgenomen werd ondanks de belofte tot anonimiteit. Van deze gesprekken werden notities gemaakt.

Bepaalde vrijwilligers kenden elkaar goed en wisten van elkaar dat ze meededen aan het onderzoek. Ondanks vragen van de respondenten over wat andere respondenten op bepaalde vragen geantwoord hadden, heb ik hier, met hun oog op hun privacy, geen gehoor aan gegeven. Voor mij was het belangrijk dat respondenten hun mening konden geven in alle openheid en vertrouwelijkheid. Wanneer er na het interview gevraagd werd wat mijn mening was over het onderwerp, heb ik steeds gezegd dat ik dat niet kon zeggen omdat ik niet wou dat zij de kandidaten die ik nog wou interviewen zouden beïnvloeden.

Anonimiteit werd altijd gegarandeerd: er werd over gewaakt dat bij het uitschrijven van de analyse geen persoonlijke gegevens meegegeven werden waaruit men de identiteit van de persoon kon afleiden. Dit was echter niet eenvoudig gezien het onderwerp zich net concentreert op specifieke vormen van contact in de persoonlijke levenssfeer van de respondenten.

Kwalitatief onderzoek betekent echter ook bepaalde uitspraken interpreteren. Uit eerder onderzoek blijkt dat respondenten vaak paradoxale meningen over onderwerpen kunnen hebben. Ook in dit onderzoek werden bepaalde uitspraken, na analyse, als vooroordelen beschouwd, terwijl de respondent hier waarschijnlijk niet mee akkoord zou gaan. De respondenten wisten wel dat ze meededen aan een onderzoek over attitudes ten opzichte van asielzoekers, maar ze hadden geen invloed op hoe hun attitudes geïnterpreteerd zouden worden.

4. Resultaten

De resultaten werden verwerkt in twee verschillende onderdelen.

Het eerste deel beschrijft de verschillen tussen de opvangcentra van Eeklo en Linkeroever. Dit om na te kunnen gaan welke rol zij kunnen spelen in het in contact brengen van de buurtbewoners met de asielzoekers. Daarnaast wordt ook beschreven hoe de opvangcentra voor asielzoekers bepaalde frames of opvattingen over asielzoekers ontwikkelen of tegengaan. Ook op die manier kunnen zij de attitudes van de buurtbewoners beïnvloeden.

In het tweede deel wordt de data gebruikt om tot vier verschillende typologieën te komen.

4.1 De verschillen tussen de opvangcentra

Geen van beide opvangcentra ligt vrij centraal in de stad. Door deze afstand van het stadcentrum en de dichtbevolkte wijken lijken de attitudes ten opzichte van beide opvangcentrum minder negatief. In Linkeroever is het zelfs zo dat er gedurende twee jaar geen enkele klacht meer gekomen is van een buurtbewoner. Volgens de medewerkster komt dit door deze gunstige ligging. Wanneer zij een feest willen geven of veel lawaai maken 's avonds zijn er geen burens die kunnen klagen wegens overlast. De integratiemedewerker van Linkeroever gaf aan dat er in het opvangcentrum van Sint-Niklaas meer klachten waren. Daar is het opvangcentrum wel centraal gelegen.

Wat blijkt uit de interviews is dat de medewerkers en vrijwilligers van het opvangcentrum een eerder pragmatische houding aannemen ten opzichte van de ligging van het opvangcentrum. Door de commotie die ontstond in Burcht voor de komst van het noodopvangcentrum voor asielzoekers (daar werden namelijk allerlei klachten geformuleerd aan het gemeentebestuur) zien zij Linkeroever als een gulden middenweg. Enerzijds is de stad bereikbaar via het openbaar vervoer en de fiets, anderzijds is het opvangcentrum ver genoeg van de burens zodat er geen geluidsoverlast is of gevoel van onveiligheid door het samenscholen

van asielzoekers. Een respondent wees ons er op dat Burcht door de komst van het opvangcentrum een extra buslijn moest inzetten om de kinderen en jongeren van de opvangcentra voor asielzoekers naar Antwerpen te brengen. Ook de wachttijden bij de dokter zouden langer geworden zijn. In een grote stad als Antwerpen lijkt deze impact veel minder voelbaar.

De enige klachten die er volgens de respondenten wel waren, waren die van de medepassagiers op de bus. Vaak waren dit reacties waarbij de passagiers de asielzoekers verweten dat ze met te veel waren, te luidruchtig of te vuil. Deze sociale knooppunten, zoals winkels en bussen, voldoen niet aan de voorwaarden van de contacthypothese (Allport 1954; Pettigrew 1971) om attitudes te doen wijzigen. Voor sommigen kan het een extra indicatie zijn om nog meer vooroordelen te krijgen. Een respondent vond het vervelend dat asielzoekers zomaar een gratis busabonnement kregen. Als men dan een asielzoeker op de bus ziet, kan men hieraan herinnerd worden.

De ligging van het opvangcentrum, gemakkelijk bereikbaar en toch ver verwijderd van directe burens, zorgt ervoor dat zij een eerder positieve en zelfzekere strategie kunnen voeren: de medewerkers hebben van het opvangcentrum een soort kenniscentrum gemaakt waar verschillende groepen, verenigingen en scholen informatie over het asielbeleid en de opvang van asielzoekers kunnen krijgen. Wekelijks geven zij verschillende rondleidingen, in de zomer staan zij op festivals en werken zij samen met andere organisaties en jaarlijks organiseren zij barbecues en opendeurdagen. Een medewerker van het opvangcentrum beschrijft wat zij zoal doen:

“Kijk hier op linkeroever is een opvangcentrum, want niet iedereen weet dat. En dan een beetje een interactieve infostand, waarbij dat we dan wat spelletjes met de mensen kunnen doen. Dan hebben we bijvoorbeeld een vraag van hoe in de wereld zijn de vluchtelingen verspreid, waar zitten ze? Zitten ze allemaal in Europa of zitten ze ook in andere plaatsen? Dan hadden we ook bewoners die cake hadden gebakken en ze serveren muntthee. En proberen we ook wat interactie te doen. En in augustus was het in Burcht aan de andere kant eigenlijk. Daar hadden ze een intercultureel dorpsfeest daar staan die dan ook met onze infostand, gewoon om wat uit te leggen, ‘we zijn hier’. Wat doen wij, wie woont er hier?” (Astrid, 26, Linkeroever,

Hun communicatiestrategie met de burens is er dus één waar zij naar buiten komen en het contact zoeken met de buurt tijdens evenementen. Een mogelijke verklaring voor deze ondernemende houding van Linkeroever zou kunnen zijn dat er in Antwerpen tal van partners, scholen en festiviteiten zijn waardoor zij meer mogelijkheden hebben om naar buiten te treden of andere organisaties te ontvangen. Deze

activiteiten worden ook ingebed in een bepaald frame. Zij brengen kennis aan door bijvoorbeeld aan te tonen dat een land als Libanon meer asielzoekers opvangt dan Europa. Daarnaast hanteren zij ook vaak het slachtoffer-frame bij het communiceren over asielzoekers. Hierdoor kunnen zij bij buurtbewoners die weinig contact hebben met asielzoekers zelf een positieve invloed uitoefenen op hun attitude. Dit wordt in het onderdeel van de typologieën verder besproken.

Het opvangcentrum van Eeklo heeft een gelijkaardige strategie, maar ervaart enkele moeilijkheden. Niet alleen zijn er minder partners in de ruimere omgeving, er worden daar namelijk wel verschillende klachten gemeld aan het opvangcentrum. Deze klachten gaan over de overlast die asielzoekers zorgen aan het bushokje en de supermarkt langs het opvangcentrum voor asielzoekers. Zij zouden hierbij luidruchtig en dronken zijn. Andere asielzoekers zouden langs de tuin lopen van de mensen om de kortste weg naar het opvangcentrum te nemen. Een medewerker had ook een keer gemerkt dat een asielzoekers een tuinkabouter uit de tuin van één van de burens had gestolen. De medewerker van het opvangcentrum moet hierdoor vaker bemiddelen met de burens. Het organiseren van activiteiten is daardoor ook sterk gericht op het aanvaard worden in de buurt:

“Maar ik vind het ook wel belangrijk dat we, iedereen in de buurt krijgt zo’n kaartje, ‘aja dus het opvangcentrum organiseert dus zo’n feest en oh we mogen komen’, ook al doen ze dat niet, dat ze weten van ‘we zijn daar welkom. Er wordt aan ons gedacht’. Die denken ook van, ah, daar staat ook een telefoonnummer op. Als we eens last van iemand hebben’. Dan kunnen zij ook contact opnemen.” (Rik, 50 jaar, Eeklo)

Een mogelijke verklaring voor het groter aantal klachten bij het opvangcentrum van Eeklo is dat de stad Eeklo zeer weinig mensen met een andere etnische achtergrond telt. Hierdoor lopen zij meer ‘in the picture’, wat gevoelens van bedreiging kan opwekken. Respondenten geven aan dat het ‘natuurlijk niet 100 procent zeker is’ of iemand met een andere etnische achtergrond een asielzoekers uit het opvangcentrum van Eeklo is, maar dat de kans wel bestaat. Sommige respondenten uit Eeklo beseffen dat de asielzoekers door deze verhoogde zichtbaarheid weinig anonimiteit hebben en daardoor eerder liever naar Gent gaan (de dichtstbijzijnde grote stad). Ook tijdens de wekelijkse markt in Eeklo ziet men slechts een tiental mensen met een andere etnische achtergrond. De medewerker van het opvangcentrum van Eeklo gaf aan dat vele klachten die zij krijgen berusten op bepaalde vermoedens van de buurtbewoners:

“Rik: We krijgen soms weleens klachten.

TDH: En over wat gaat dat dan?

Rik: Heel divers, dat kan eens zijn over, dat er verleden nacht lawaai is geweest, over mensen die bij iemand in de tuin gelopen hebben, tot iemand die zijn fiets gestolen is en die vermoedt, die er niet aan twijfelt dat dat een asielzoeker geweest moest zijn. Dus dat zijn... soms wel terechte klachten. Soms een beetje... ja... vooroordelen hé. [...] Er is een klachtenboek en ook vaak dat je denkt van zijn dat bewoners van bij ons, het kan, het was iemand die een andere taal sprak. Dat je dan ook niet weet over wie het gaat, meestal associëren mensen dat op dat moment met ons.” (Rik, 50 jaar, Eeklo)

De medewerker maakt hier een onderscheid tussen terecht klachten en vooroordelen. Terechte klachten zouden opgelost kunnen worden door bemiddeling, vooroordelen door een positiever beeld te vormen van het opvangcentrum en daarbij kunnen deze activiteiten helpen. Verschillende studies tonen aan hoe moeilijk het voor mensen met een andere etnische achtergrond is om aanvaard te worden door de ontvangende gemeenschap. Deze moeilijkheid zou vooral veroorzaakt zijn door het ‘rurale ideaal’ bij plattelandsbewoners. Dit ideaal, waarbij men omgeven is door land, weinig burens heeft en een sterke affiniteit vertoont met de omgeving, zorgt voor een serie van ideeën en attitudes over waar deze landelijkheid voor staat: een samenhangend, gelukkig en gezond leven dat zich sterk onderscheidt van het leven in de stad. Door de opkomende globalisering, verstedelijking en de komst van asielzoekers en andere migranten worden mensen op het platteland steeds verder van dit ideaal verwijderd. Deze nostalgie zorgt ervoor dat asielzoekers, of andere minderheden, nooit volledig zullen worden aanvaard. Zij blijven voor de oorspronkelijke bewoners indringers (Milbourne 1997; Clocke, Marsden en Mooney, 2000). Dit kan een verklaring bieden voor het hoger aantal klachten.

De specifieke context waarin een opvangcentrum is ingebed lijkt dus van groot belang voor de manier waarop de opvangcentra met de buurtbewoners in dialoog gaan. De verhoogde zichtbaarheid en de nabijheid van woonwijken in Eeklo zorgt ervoor dat opvangcentra meer tijd moeten spenderen aan het bemiddelen met de buurtbewoners. In Antwerpen, een superdiverse stad (Geldof, 2013), is die zichtbaarheid veel minder aanwezig. De medewerkers geven aan dat veel buurtbewoners niet weten dat er op Linkeroever een opvangcentrum voor asielzoekers is. Zij spenderen dan ook meer tijd aan het uitwerken van activiteiten waarbij kennis over de asielzoekers centraal staat. De invloed die dit heeft op de respondenten wordt besproken in de volgende hoofdstukken.

4.2. Attitudes ten opzichte van asielzoekers door buurtbewoners

Uit de analyse bleek dat de data onderverdeeld kon worden in vier verschillende typologieën. Vaak wordt gewaarschuwd om met typologieën te werken omdat zij te simplificerend zouden zijn (Richards, 2005). Voor het analyseren van attitudes zijn ze echter wel geschikt omdat de respondenten vaak bepaalde frames of denkkaders gebruiken. Deze denkkaders kwamen terug in de verschillende interviews. De vier verschillende typologieën zijn de barmhartigen, de buddy's, de sceptici en de tegenstanders. Deze typologieën werden opgemaakt na de codeerfase waarbij de barmhartigen (1) staan voor respondenten die zonder of met zeer weinig contact toch een positieve attitude hebben over de asielzoekers, de buddy's (2) zijn de respondenten die door hun persoonlijk en affectief contact positief staan tegenover asielzoekers, de sceptici (3) staan ondanks hun contact toch negatief tegenover asielzoekers (4) en de tegenstanders hebben geen contact, willen dit ook niet en hebben een eerder negatieve attitude. Men ziet hier dat dat bij de eerste twee typologieën het opvangcentrum een positieve invloed heeft op de attitude van de buurtbewoners door positieve framing en stimuleren van contact. Bij de sceptici ziet men dat (negatief) contact met het opvangcentrum en de asielzoekers juist een negatieve invloed heeft op de attitude van de buurtbewoners. Bij de tegenstanders heeft het opvangcentrum weinig invloed. De invloed gebeurt enkel op een passieve manier, de louter fysieke aanwezigheid van het opvangcentrum voor asielzoekers zorgt bij hen voor een gevoel van bedreiging.

4.2.1 De barmhartigen: asielzoekers als slachtoffer.

Uit de interviews bleek dat respondenten die deelgenomen hadden aan een activiteit in het opvangcentrum voor asielzoekers meestal positief stonden tegenover het opvangcentrum. Uit het onderzoek van Platteau en haar collega's (2016) blijkt dat 78 % van de mensen die deelgenomen hebben aan minstens één activiteit, zoals een barbecue, dit contact beschreven als eerder aangenaam tot zeer aangenaam. Een respondent uit Eeklo die langsging in het opvangcentrum om zich in te schrijven voor de barbecue evalueerde dit contact ook als positief.

“Daar zag je dan ook van er is een heel goede sfeer, naar de medewerkers toe, je ziet dat, als je daar komt, naar de vrijwilligers toe, die er dan zijn, de kinderen ook, want ik kwam ne keer, alé dat was om te betalen voor de barbecue op voorhand, die deur klemde, en er kwam zo een manneke van zo hoog (wijst op ongeveer een meter van de grond), hij sprak nog geen Nederlands, maar die zei zo met gebaren, de deur is open hé, dus hij kwam de deur opendoen, dus dat bazeke heeft het

mij getoond, 'kijk daar moet je zijn', zo heel vriendelijk en dan zei die mevrouw ook van 'tot morgen', hoja (ontroerd) het is ongelooflijk, ge zou dat direct een knuffel geven. Zo gediensig, terwijl hij ook niet wist van wat komt die daar doen, en ja echt heel leuk, ..." (Jenny, 65 jaar, Eeklo).

Net als bij het onderzoek van Platteau en haar collega's (2016) dient gewezen te worden op het causaal verband. Mensen die het opvangcentrum bezoeken kunnen reeds een positieve attitude hebben ten opzichte van asielzoekers. Door de selectie voor respondenten te doen via de nieuwsbrief van het opvangcentrum krijgt men ook reactie van mensen die voornamelijk positief staan ten opzichte van asielzoekers. Dit is ook wat de medewerkers van de opvangcentra aangeven. Ieder jaar komen vrijwel dezelfde mensen naar de nieuwjaarsreceptie. Anderzijds kan het ook zijn dat zij net door het contact een positieve attitude krijgen en hierdoor willen blijven terugkomen. Uit de interviews afgeleid, kan men eerder stellen dat er een vorm van nieuwsgierigheid bestaat. Een soort van afwachtende houding, die in de meeste gevallen de positieve vermoedens over de asielzoekers bevestigt.

Bovenstaande respondent gaf net als de meeste respondenten die positief stonden ten opzichte van asielzoekers aan dat zij dacht dat de meeste asielzoekers op de vlucht waren voor oorlog en ging ervan uit dat zij beschutting zochten. Het woord 'gediensig' wordt vermoedelijk gebruikt om op de dankbaarheid te wijzen van de asielzoekers. Deze framing van asielzoekers als slachtoffers is ook een strategie die door beide opvangcentra voor asielzoekers gebruikt wordt om positieve gevoelens bij de buurtbewoners op te wekken. Van Gorp (2004) beschrijft dit als het frame van 'de asielzoeker als slachtoffer'. Dit frame verwijst naar 'het kwetsbare en hulpbehoevende personage dat bezwijkt onder wereldse krachten, onrechtvaardigheid en de wil van anderen of dat door zelfdestructie ten onder gaat' (Van Gorp, 2004, p.127). Dit frame gaat ervan uit dat de asielzoekers beantwoorden aan de voorwaarden van de Conventie van Genève. Ze zijn het slachtoffer van geweld of vervolging en hadden geen andere keuze dan onvrijwillig hun land te verlaten en uit te wijken naar een land waar zij veilig zijn. Dit beeld werd ook gebruikt bij de uitnodiging van de nieuwjaarsreceptie van het opvangcentrum van Eeklo. Dit was een foto van een vrouw met kind die een lange weg aan het afleggen was door een woestijn. Bij een bezoek aan één van de wekelijkse rondleiding door het rode kruisopvangcentra van Linkeroever werd duidelijk dat ook daar de medewerkers voornamelijk het 'slachtofferframe' hanteerden:

"De presentatie begon met een oude foto van een grote groep mensen die in een grote tent zaten aan verschillende tafels. Ze waren net soep aan het eten en keken in de lens. Er werd gevraagd wat ze hier

zagen. De groep had het over ‘mensen aan een tafel’, ‘vluchtelingen uit Rusland’ en ‘mensen op de vlucht’. De foto was een groep Belgen, waaronder ook veel Antwerpenaren die tijdens de Eerste wereldoorlog moesten vluchten naar Nederland. Daarna volgden enkele foto’s van bekende vluchtelingen zoals Albert Einstein. Eén iemand vroeg of hij moest vluchten omdat hij arm was. De medewerkster liet weten dat hij gevlucht is uit Nazi-Duitsland, omdat hij Joods was. Daarna werden ook foto’s getoond van Mika (Zanger, gevlucht uit Libanon), de vader van Vincent Kompany (was actief in het verzet tegen Mobutu), de Dalai Lama (niet welkom in China) en Waris Dirie (Model en actrice die besneden werd op haar 5 jaar, uitgehuwelijkt op haar 13 jaar en uiteindelijk een tijd lang illegaal in Engeland verbleef).”

- Notities bezoek aan opvangcentrum Linkeroever

Het meermaals gebruik van het woord vluchteling in de presentatie is waarschijnlijk een bewuste keuze. Uit verschillend onderzoek (Kaye 2001; Van Gorp 2006) blijkt dat het gebruik van het woord vluchteling vaker aangehaald wordt in de media wanneer zij vinden dat iemand wel asiel verdient, wanneer zij dat ongerechtvaardigd vinden hanteren zij eerder de term asielzoeker, wat een negatievere connectie heeft. Opvallend is dat het tijdens de presentatie bijna enkel ging om politieke vluchtelingen. Uit onderzoek (Meireman et al. 2014), blijkt dat mensen positiever staan tegenover de komst van asielzoekers wanneer zij om politieke bescherming vragen. Volgens Meert en zijn collega’s (2004) hoort dit bij de perceptie van de mensen dat asielzoeker niet rijk horen te zijn. Paradoxaal genoeg zien we wel dat juist de groep van politieke vluchtelingen, die beter aanvaard worden, het net iets breder hebben dan ‘economische vluchtelingen’. In de rest van de voorstelling zal ook dit ‘slachtoffer-frame’ aan bod komen. Dit was hier duidelijk het geval met het voorbeeld van Waris Dirie die gevlucht is omwille van besnijdenis en werd uitgehuwelijkt als kind. Volgens Plateau en haar collega’s (2016) is dit een belangrijke beleidsstrategie van het Rode Kruis. Door nieuwsbrieven willen zij dat buurtbewoners geïnformeerd zijn en met de buurtactiviteiten hopen zij een positieve invloed te hebben bij de buurtbewoners ten aanzien van het opvangcentrum voor asielzoekers en de asielzoekers zelf. Dit vindt men ook terug bij de nieuwsbrieven van de opvangcentra voor asielzoekers. Eén gedeelte van de nieuwsbrief is informatief en voor alle rode kruisopvangcentra gelijk. Dit kan dan gaan over de oorlog in Syrië of de nieuwe cijfers over de asielaanvragen in België. Een tweede gedeelte is gericht op betrokkenheid en wilt de sympathisanten op de hoogte brengen van de activiteiten in het opvangcentrum, zoals een barbecue of een opendeurdag.

Tijdens de rondleiding was het ook opvallend dat de vluchtelingen die besproken werden zeer succesvol waren. Zij hadden op verschillende maatschappelijke domeinen een belangrijke invloed gehad door hun kennis en vaardigheden. Albert Einstein op het vlak van wetenschap, Mika op het vlak van muziek en cultuur, de Dalai Lama op spiritueel vlak, Waris Dirie op het vlak van mode en Pierre Kompany op het gebied van sport. Die laatste is namelijk de vader van Vincent Kompany, één van de meest succesvolle Belgische voetballers ooit. Door vluchteling op deze manier - als talentvolle mannen en vrouwen - te 'framen' wordt geprobeerd om aan de bezoekers te tonen dat asielzoekers ook bepaalde kennis en vaardigheden hebben die ons kunnen inspireren.

Respondenten die slechts 1 of 2 keer per jaar een barbecue of receptie gaan, blijven echter wel een zeer vaag beeld hebben van de asielzoekers. Wanneer er gevraagd wordt aan deze respondenten wat de asielzoekers overdag doen, nemen ze vaak de antwoorden over van het opvangcentrum of kunnen ze door de verhoogde zichtbaarheid van de asielzoekers (in het geval van Eeklo) praten over wat ze fysiek doen (ze gaan naar de bibliotheek, naar de winkel, ...). Een cruciale stap om tot meer duurzaam contact te komen wordt gegeven door een respondent die zelf aangeeft omwille van zijn werk weinig tijd te hebben om vrijwilligerswerk te doen.

Dirk: De mensen die daar dan als vrijwilliger actief zijn, er zijn er nog, die hen kennen, beter kennen, maar als je er komt, merk je wel van kijk, je hebt zo'n grote groep sympathisanten, die komen naar de barbecue en je hebt de mensen die dan in het asielcentrum zelf verblijven maar er is op dat moment zo niet echt een vermenging van, die mensen gaan niet spontaan naar u komen, en misschien is dat ook een beetje onze eigen fout dat wij niet naar die mensen gaan toestappen en zeggen van ja, 'wat doe jij hier? Van waar kom je? Waarom ben je hier naartoe gekomen?' Op dat moment gebeurt dat niet of te weinig.

TDH: Ja, en denk je dat de organisatie van het rode kruis daar een rol kan in spelen?

Dirk: Ja, maar een barbecue is dan misschien ook niet het ideale moment voor, het is waarschijnlijk wel interessant om mensen te lokken naar een barbecue, gegevens te verzamelen, achteraf krijg je dan nog een mailtje van het asielcentrum. Dat zijn die de zaken die er de voorbije weken, maanden is gebeurd, wat er op til staat en ik denk dat ge op die manier ook een relatie kunt opbouwen. (Dirk, 57 jaar, Eeklo)

Samengevat kan men stellen dat de attitude van de 'barmhartigen' vrij sterk beïnvloed is door de communicatiestrategie van het opvangcentrum voor asielzoekers. De asielzoekers worden door hen gezien als slachtoffers die op vlucht zijn voor oorlog. Uit onderzoek (Meert et al. 2004) blijkt dat de attitudes van mensen die dichtbij een opvangcentrum voor asielzoekers wonen vaak zeer dynamisch en complex zijn, terwijl die van mensen die verder wonen statisch en weinig genuanceerd zijn. Hetzelfde kan gezegd worden over de respondenten die slechts 1 of 2 keer per jaar contact hebben met de asielzoekers tijdens een activiteit in het opvangcentrum voor asielzoekers. Hun attitude werd dus sterk beïnvloed door de informatie van het opvangcentrum. Deze informatie over asielzoekers kan meegedeeld worden tijdens een rondleiding in het opvangcentrum, een nieuwjaarspeech, een informeel gesprek met een medewerker op een barbecue of zelf in een uitnodiging voor een opendeurdag.

4.2.2 De buddy's: affectieve banden zorgen voor een positieve attitude

Respondenten die meer en diepgaander contact hebben met asielzoekers kunnen dit frame van 'asielzoeker als slachtoffer' als het ware overstijgen. Zo brengen vrijwilligers in hun interviews meer persoonlijke verhalen, ambities en teleurstellingen van de asielzoekers naar voren. Een respondent geeft een voorbeeld van hoe zij van een positieve kennismaking evolueerde naar een affectieve band en hoe dit haar blik op asielzoekers (moslima's) veranderde.

Lien: Ja er wordt daar heel hard in vooroordelen over... En ik betrap mezelf daar ook op. Terwijl als ge daar veel contact mee hebt enzo, komt er op een gegeven moment zo'n inzicht misschien, of zo het gevoel van... Eigenlijk ben jij ook maar gewoon zoals mij. Wil jij ook maar gewoon hetzelfde en kijk jij ook graag TV en luister jij ook graag naar muziek en...

TDH: Kan je daar een voorbeeld van geven? Het moment dat je zo tot dat inzicht kwam?

Lien: Ja. Bijvoorbeeld. Ik dacht vroeger bijvoorbeeld altijd dat ik het liefst met kinderen zou werken, maar nu werk ik eigenlijk liever met mannen of vrouwen, volwassenen. En, één van de eerste keren dat ik op uitstap ging met zo'n vrouwengroep. Dat waren toen vooral Afghaanse of Syrische vrouwen. En ja, je hebt daar toch zo'n, ik ook, je hebt daar toch zo onbewust zo'n beeld van 'aah die zijn zo een beetje, ja die praten niet over seksualiteit of... en toch als we zo op uitstap waren en die vrouwen ondereen waren, dat was echt één en al geroddel (lacht luidop) en echt zo, ja, echt zo vrouwen, echt zoals mijn vriendinnen ook zouden doen. (Lien, 26 jaar, Linkeroever)

Het proces dat de bovenstaande respondent doormaakt is dat van 'de veranderende zienswijze' (Pettigrew, 1998). Vooroordelen over de out-group worden hierbij gecorrigeerd door nieuwe informatie over de out-group. Het voldoet ook aan de verschillende voorwaarden: het out-group lid wordt gezien als typisch ('Afghaanse en Syrische vrouwen'), doet zich in meerdere fasen voor (zij spreekt over één van de eerste keren dat ze op uitstap ging) en inconsistent met het stereotiepe beeld van de out-group ('eerst dacht ze 'die praten niet over seksualiteit', terwijl uit haar ervaring bleek van wel).

Vanuit deze contacten bestaat dan ook een meer genuanceerd denken dat het binaire denken tussen politieke vluchteling (slachtoffer) en economische vluchteling (indringer) overstijgt.

"Lien: ik denk dat de reden is echt een slechte situatie in herkomstland. Maar dat wordt dan ook vaak gedefinieerd als... hoe moet ik dat zeggen... in België wordt er nogal snel gezegd van. Dat is een economisch vluchteling of dat is dan iets slechts blijikbaar... Terwijl, ja, ik vind dat moeilijk om te oordelen...

TDH: Economisch vluchteling. Wat versta jij daaronder dan?

Lien: Ja. Ik vind dat gewoon een stomme term eigenlijk. Want ik denk, iedereen wilt het beste voor hem en zijn familie. En ik merk, wat ik merk bij mijn vluchtelingen is dat zij vaak niet vluchten voor zichzelf, deels ook wel, maar dat dit heel vaak samengaat met familieverbanden. Dat ze eigenlijk vluchten voor een betere toekomst voor hun kinderen. Jongeren die dan vluchten om hun ouders te helpen. Het is heel vaak... En dan wordt dat dan gezien als economisch vluchteling. Als ze niet echt in een oorlogs... Tegenwoordig is precies iedereen die niet uit Syrië komt... Er wordt al snel gezegd, dat zijn gelukszoekers, of dat zijn... Maar ik vind dat eigenlijk een slechte term: economische vluchteling." (Lien, 26 jaar, Linkeroever)

Zij kunnen beter antwoorden op vragen wat asielzoekers overdag doen en zijn meer betrokken met de dan de respondenten die enkel 2 à 3 keer per jaar gaan. De respondent spreekt hierboven ook over 'mijn vluchtelingen'. Dit toont het affectieve karakter aan. Deze attitudes lijken dan ook meer solide aangezien ze hun attitude niet enkel baseren op de behoefte van de asielzoekers. Hun relaties met de asielzoekers bevatten ook een zeker vriendschapspotentieel. Dit is ook wat Pettigrew (1998) als voorwaarde aangaf om tot een positieve attitude te komen over de outgroup: de aanwezigheid van een vriendschapspotentieel. In bepaalde gevallen was dit ook letterlijk het geval: sommige vrijwilligers geven aan vrienden op facebook te zijn met enkele van de asielzoekers van het opvangcentrum. Een andere vrijwilligster gaf aan dat er door het intens samenwerken een liefdesrelatie is ontstaan tussen een asielzoeker en vrijwilliger. Door de

betrokkenheid van de vrijwilligers zijn zij ook vaker kritischer t.o.v. het beleid, dat volgens hen de asielzoekers meer mogelijkheden moet geven om hen te ontwikkelen (meer psychologische hulp, snellere procedures en mogelijkheid tot (vrijwilligers)werk). Verschillende studies tonen aan dat dit gevoel ook sterk leeft bij asielzoekers (Coumou 1999; Ghorashi 2005;). De asielzoekers weten niet goed hoe zij hun dag moeten doorkomen en voelen zich vast in een soort van wachtkamer. Deze vaststelling zorgt voor een empathisch gevoel onder de vrijwilligers die vaak met hen praten.

“Sofie: Ja, ik vind het gewoon nog altijd, mensen moeten heel lang wachten, zoals bij die vrouw dat ik zei, die zit ondertussen al vier jaar in een opvangcentrum. Je moet je maar eens voorstellen dat je vier jaar ergens zit waar en, ja das slecht gezegd, maar ge kunt hier eigenlijk niet veel betekenen. Ze zou eigenlijk heel graag gaan studeren, maar ze kan eigenlijk niet gaan studeren omdat ze niet erkend is, kan ze ook niet ingeschreven worden op school. En voorlopig, het enige wat ze doet is naar haar Nederlandse les gaan en werken in het centrum zelf wat ik heel goed vind.

TDH: En wat doet ze dan?

Sofie: Poetsen, dat is zo met een lijst dat is één of twee keer in een maand, kunt ge poetsen tegen 21 euro in de week. Maar daar ga je het ook niet mee rondtrekken. Zelfs vrijwilligerswerk mag in principe niet. En dat vind ik belachelijk, want wij hebben bij ons mensen gehad die vrijwilligerswerk wilden doen, die hebben dat uiteindelijk gedaan ook al mocht dat niet, zo’n dingen, ik denk dan laat mensen toch tenminste op een betekenisvolle, want ze willen allemaal, ze willen allemaal graag iets doen, ik kan me niet voorstellen dat ik daar moet zitten en zitten wachten. Als ik mensen tegenkom en ik vraag hen ‘gaat het?’, gaat 90 procent zeggen ‘niet goed, altijd maar dat wachten, ik ben dat kotsbeu’.” (Sofie, 24 jaar, Linkeroever)

In sommige gevallen kunnen deze affectieve banden ontstaan met andere mensen waarmee de respondent de asielzoekers associeert. Een oudere vrouw uit Eeklo woonde vanaf haar twintigste tot enkele jaren geleden in een diverse buurt in Gent. Met asielzoekers had zij tot haar verhuis naar Eeklo geen contact. Haar burens bestonden uit Marokkanen, Turken, Spanjaarden en Bulgaren. In het interview maakte zij geen onderscheid tussen haar vroegere burens en de asielzoekers die zij nu af en toe ziet in Eeklo. De asielzoekers gaan af en toe naar het rusthuis om te gaan wandelen met de bewoners van het rusthuis. Haar ervaringen door de jaren heen zorgden waarschijnlijk voor een positieve attitude. Zij vertelde bijvoorbeeld een aangrijpend verhaal over haar Turkse burens met wie ze nog steeds contact heeft:

TDH: En hoe lang ken je die mensen al?

Gabriël: Hoh, lang hoor, hoe lang ken ik ze al. 20 jaar? En toen de kindjes geboren, allemaal zien groot worden. En er is daar eens, hoh zeg dat was erg, dat was erg, ze hadden een kindje van nog geen 2 jaar, en ja, een hersenbloeding, op nog geen 2 uur was het gestorven. Hoh, dat is daar wat geweest. Maar jong, dat is daar wat geweest. Ze zat bij haar mama, ze woont daar een beetje verder, en dat kindje kreeg koorts, en ze zagen dat dat niet goed was, en ja Jan Palfijn was daar niet ver van. En het is gestorven. En dat was raar, ik dacht van wat hoor ik hoor, zo schreeuwen, op de koer zo hé, en ik ging naar buiten en ze had alles buiten gezet, de voiture, het beddeke, de wieg, dat stond allemaal op straat. Ze komt binnen dat meisje, dat kindje was dood en ze kwam binnen in haar huis en ze zocht dat daar allemaal zo staan, dat speelgoed van dat kindje, ze had het allemaal buiten gezwaard. En ik zeg wie doet er dat nu, wie smijt er dat nu buiten? Haar schoondochter kwam buiten, zegt ze: 'Madam, ge moet haar excuseren, ze is over haar toeren'. En die madam heeft dan alles terug binnen gepakt hé. (Gabriël, 87 jaar, Eeklo)

Wat opvalt bij dit verhaal is de menselijke en universele kant ervan. De ander wordt gezien als iemand die niet verschillend is van henzelf. Zij ziet hen als een gewoon gezin dat plots opgeschrokken wordt door de plots dood van hun zoon. Deze groep van respondenten geeft ook aan geregeld in discussie te gaan met vrienden of familie die geen asielzoekers kennen. Op die manier kunnen zij ook een bron van (positieve) informatie worden voor andere buurtbewoners.

De attitudes van deze typologie, de buddies, kan men sterk, genuanceerd en overwegend positief noemen. Dit ligt in lijn met eerder onderzoek over attitudesterkte (Petty en Krosnick, 1995). Doordat zij vaker in contact komen met verschillende asielzoekers op verschillende tijdstippen kunnen de buddies putten uit een reeks van verschillende, positieve en vriendschappelijke ervaringen. Deze positieve ervaringen met de asielzoekers zorgden ervoor dat hun initiële vooroordelen gecorrigeerd werden door nieuwe, op eigen ervaring gebaseerde, informatie. Informatie die gegeven wordt door anderen wordt dan ook vaak kritischer bekeken en getoetst aan deze eigen ervaringen. Door hun kennis en vriendschappelijke gevoelens zijn de buddies ook meer betrokken met het wel en wee van de asielzoekers. Zij kunnen vaker persoonlijke verhalen over de asielzoekers vertellen die voor hen zeer universeel en 'normaal' aanvoelen.

4.2.3 De sceptici: positief gedrag worden gezien als uitzondering.

Contact leidt echter niet automatisch tot een positieve attitude. Bij deze typologie wordt aangetoond dat vooroordelen sterk kunnen doorwerken ook al komt men in aanraking met informatie die deze vooroordelen tegenspreekt.

Een respondent uit Linkeroever gaf aan dat er ooit een Surinaams gezin naast haar kwam wonen en door het lawaaioverlast was zij zeer blij toen het gezin vertrok. Daarnaast deed zij ook vrijwilligerswerk in het opvangcentrum waarbij zij naar huisvesting zocht voor asielzoekers. Deze eerdere ervaring zorgde ervoor dat zij een spanningspunt ervaarde rond het gemeenschappelijke doel: het zoeken van een woning. Enerzijds wilde zij een woning vinden voor de asielzoekers, anderzijds begreep ze dat verhuurders argwanend stonden tegenover huurders met een andere etnische achtergrond.

“Annie: Maar ik zeg, die woonsten zoeken, dan kom je natuurlijk veel racisme tegen, maar ook mensen die slechte ervaringen hebben, ik heb 2 jaar naast mensen gewoond, ook zwarten, 2 jaar, die ook geplaatst waren door het OCMW. Ik moet zeggen de gelukkigste dag van mijn leven was toen ze verhuisd waren.

TDH: De gelukkigste dag?

Annie: Ja, die waren zo op tot 4 uur 's morgens, die pakken hun nacht voor dag, en ik werkte toen nog. Als ge toen op de muur klopte dat hielp niet. Want die kleine die verjaarde toen, die werd toen 3 jaar en dat was tot 4 uur, en dan heeft er iemand, ik weet niet wie, ... Ik zat hier in mijn zetel te wachten tot die... Ja, dat was echt zoals op een voetbalveld (roept). Tot 4 uur. En toen heeft er iemand die politie gebeld en toen is de politie gekomen. Dan zag je ik weet niet hoeveel volk buitenkomen. Dan bleven die nog op straat. Want ik heb die nog horen ruzie maken dat ik dacht, wanneer is het moment dat ik de politie kan bellen. Dat die elkaar iets zouden aandoen. Ja, die waren zo luidruchtig...

TDH: Ja, en wie waren die mensen?

Annie: Van het OCMW, dat waren Surinamers, denk ik. En die waren daar, iemand die verhuurt een appartement aan het OCMW (sociaal verhuurkantoor), maar nu is dat verkocht. Die mensen maken het natuurlijk kapot voor anderen. Ja, want die man die zal nooit geen vreemdelingen genomen meer hebben. Ik zeg niet dat een Belg dat ook niet doet hé, maar ja dat antwoord krijgt dus bijna iedereen, ik heb het gedaan, ik begrijp dat die mensen ook moeten wonen, maar dat appartement

hebben ze daarna 3 maanden gerenoveerd om dat terug fatsoenlijk te krijgen.” (Annie, 67 jaar, Linkeroever)

De respondent gaf aan dat zij de asielzoekers in het opvangcentrum zeer nonchalant en luidruchtig vond. In dit geval was het dus zo dat het contact een negatieve invloed had en zorgde het eerder voor een toename van vooroordelen. Het specifieke karakter van haar vrijwilligerswerk zorgde er ook voor dat zij asielzoekers op hun woonvaardigheden evalueerde. Ze gaf aan dat ze het vrijwilligerswerk ook deed omwille van de nabijheid, ze was niet meer zo mobiel, en uit religieuze motieven, ze wou ‘iets goed doen’. Volgens haar had het opvangcentrum ook altijd nood aan mensen om te bellen voor de asielzoekers. Alhoewel christelijke kerkgangers eerder positief staan tegenover asielzoekers (Meireman et al., 2004) is dat niet het geval in deze. Waarschijnlijk was er initieel wel een positieve attitude, maar is dit omwille van het negatief contact eerder negatief geworden. Dit kan ook zijn omwille van de frustratie voor het moeilijk vinden van een appartement voor de asielzoekers. Onderzoek uit Antwerpen en Gent toont aan dat er nog steeds veel discriminatie is op de huizenmarkt voor etnische minderheden (Van Der Bracht, Coenen en Van de Putte, 2014). Meer algemeen zorgen spanningen in het contact ook voor een negatieve invloed op de attitude over de out-group (Pettigrew, 1998).

Dit negatief contact werd ook teruggevonden bij een andere respondent die als arts asielzoekers op consult had. In zijn interview gaf hij aan dat hij door enkele asielzoekers bedreigd werd. Zij wilden dat hij hen ziek verklaarde zodat zij gemakkelijker een regularisatie zouden kunnen krijgen. De arts ging hier niet op in en toen hij hierover klaagde bij de gemeente zou hij niet worden geholpen. ‘Weet je, er bestaat ook zoiets als racisme tegenover de blanke man en dat is wat er gebeurd is. Zij bedreigden mij waardoor ik uiteindelijk verhuisd ben [...] En het gemeentebestuur wou niets doen, want voor hen betekent dat veel geld, al die opvang voor asielzoekers.’ (Frederic, 45, Linkeroever)

De bevindingen van deze interviews komen dan ook niet overeen met de mere exposure hypothese. Deze stelt dat louter contact voldoende is om negatieve attitudes te doen afnemen (Pettigrew en Trop, 2006). Deze bevindingen leunen eerder aan bij die van Barlow, Paolini, Pedersen, Hornsey, Radke, Harwood, Rubin en Sibley (2012). Zij stellen dat negatief contact met asielzoekers net een sterkere voorspeller is voor het hebben van vooroordelen dan positief contact.

Ook bij andere respondenten van deze typologie konden de positieve contacten met andere out-groupleden niet zorgen voor een algemeen positieve attitude tegenover asielzoekers. Een respondent

verzette zich sterk tegen de komst van het tijdelijke opvangcentrum voor asielzoekers in Burcht, een gemeente net naast Linkeroever. Met de asielzoekers zelf had hij weinig contact, behalve door hen occasioneel op straat te zien. Met andere mensen van een andere etnische achtergrond uit zijn (diverse) buurt had hij wel een diepgaander contact. De respondent had een Egyptenaar als buurman waar hij zeer positief tegenover stond.

“De Egyptenaar echt waar superfijne man. Die heb ik met zijn belastingen en BTW-aangifte geholpen, die zet dan dingen buiten, zoals zijn blauwe zakken, waar dan flessen in zitten waar dan mayonaise potten inzitten, dat ik dan zeg dat mag daar niet in. Ze gaan dat niet willen meenemen, snap je? Dat zijn ongelooflijke gasten, die waren geen hier drie, vier maanden en die hun Nederlands was onwaarschijnlijk, en wij hebben geen gemakkelijk taal hé, voor veel mensen die uit zo’n landen komen, mensen die dat willen, die kunnen dat, want dan zeggen ze ‘ja, maar niet iedereen kan dat’, dat is bullshit. Dat geloof ik echt niet. Mijn zoon die haat Frans en die kan ook geen Frans, maar als wij in Frankrijk zijn dan is die ineens, ja, dan kan die naar de winkel gaan als je verstaat wat ik bedoel, nood breekt wet hé”. (Boris, 51 jaar, Linkeroever).

Het voorbeeld van deze goed geïntegreerde buurman wordt dan min of meer gebruikt om iedereen die na enkele maanden niet goed Nederlands spreekt te beschouwen als iemand die zijn best niet doet. Respondenten die negatief stonden tegenover asielzoekers lijken ook meer vatbaar voor roddels. Zo ontstond er in Burcht de roddel dat de schaatsbaan er dit jaar niet zou komen door de komst van het tijdelijk opvangcentrum voor asielzoekers. Uiteindelijk is die schaatsbaan er wel gekomen. Ook gaf een respondent uit Eeklo aan dat er dan wel niets gebeurd was in Eeklo, maar hij we had gehoord van asielzoekers die ‘dingen zouden stelen’ uit de krantenwinkels in Sijsele (Walter, 65 jaar, Eeklo). Hij wees er net als de respondent uit Linkeroever op, dat er wel nog ‘iets’ zou kunnen gebeuren. Dit lijkt eerder op een proces van cognitieve dissonantie waarbij de informatie dat het goed gaat in de buurt vermeden wordt. Volgens de cognitieve dissonantietheorie (Harmon-Jones en Mills, 1999) kunnen twee elementen van kennis, in dit voorbeeld de idee dat asielzoekers de buurt onveilig maken en de vaststelling dat dit niet gebeurt, tegenstrijdig zijn met elkaar. Dit zorgt voor een dissonantie omdat het één niet met het ander klopt. Dit kan gereduceerd worden door de attitude te herzien en te zeggen dat asielzoekers niet noodzakelijk voor problemen zorgen. Dit is het proces dat men ondergaat bij de contacthypothese. Het kan ook opgelost raken door bepaalde informatie te ontwijken en ervan uit te gaan dat Eeklo of Linkeroever een uitzondering is. Dit is hoe de respondent het beschrijft:

“Maar nog eens, het is niet uit de hand gelopen, maar voor hetzelfde geld, er zijn voorbeelden genoeg hé waar er vandalisme en moord en overvallen zijn gebeurd hé door van die mannen. Er zijn voorbeelden genoeg. Wij zitten hier ook met een tuin en langs achter, langs hier opzij, daar hebben wij wel schrik voor gehad.” (Boris, 51 jaar, Linkeroever)

Hierbij wordt de informatie dat het goed ging ontweken zodat het bestaande vooroordeel, dat asielzoekers voor problemen zorgen, in stand gehouden kan worden. Volgens Forbes (1997) toont onderzoek aan dat er altijd bepaalde individuen zijn waarvan de vooroordelen, ondanks contact hetzelfde blijven: ‘Despite acquaintance, they need scapegoats’. (Forbes, 1997, p 22).

Een andere vorm van cognitieve dissonantie bij asielzoekers is het hebben van ambivalente vooroordelen (Matsuo, H., McIntyre, K., Cheah, W.H. en Karamelic, A.,2005). De onderzoekers stellen dat hoewel Amerikanen vinden dat migratie een essentieel onderdeel is van de Amerikaanse identiteit het er toch een grote bedreiging voor vormt. Hierdoor houden zij de bestaande vooroordelen in stand. In hun onderzoek kwam vooral naar voor dat mensen die geloven dat een sterke werkethiek belangrijk is om het ver te schoppen in het leven meer vooroordelen tegenover migranten hebben. Persoonlijk contact kon hierbij wel de vooroordelen verlagen. Dit zou ook kunnen verklaren waarom de respondent zo positief staat ten opzichte van zijn buurman. In tegenstelling tot de vorige respondent, Gabriël, ziet hij wel een verschil tussen arbeidsmigranten en asielzoekers. Het feit dat de buurman van de respondent ook zelfstandig is, kan voor enige sympathie zorgen. Bovendien is de buurman zelfstandig restauranthouder, terwijl de respondent zelf architect is. Op die manier zijn zij geen concurrenten van elkaar op de arbeidsmarkt.

Een respondent, Walter, die lang in een fabriek naast het opvangcentrum heeft gewerkt, legde ook de nadruk op deze werkethiek. Hij gaf aan dat er nooit problemen waren met de mensen van het opvangcentrum voor asielzoekers, maar vond dat sommige asielzoekers lui waren en niet meehielpen met de organisatie. Hij was er ooit geweest toen de medewerkers van de firma uitgenodigd werden voor een drink. Hij evalueerde dit eerder als negatief. Hij vroeg zich af ‘hoe deze mannen ooit zouden werken’. Zij hadden net gedaan met werken en hij zag hoe enkelen hielpen met koekjes en drankjes rond te delen, terwijl anders op hun GSM keken en niets aan het doen waren. De respondent leek niet op de hoogte dat zij in principe niet mochten werken omwille van hun statuut. Als gepensioneerde vroeg hij zich af hoe de huidige pensioenen betaald konden worden wanneer er steeds meer asielzoekers bijkwamen. Dit was voor hem een belangrijke reden om voor een strenger asielbeleid te zijn.

Een respondent gaf aan dat zijn ouders 34 jaar gewerkt hadden als bakker en nu een klein pensioen genoten. Zijn vader lijdt aan de bakkersziekte (astmatische klachten door blootstelling aan meelstof) en krijgt samen met zijn moeder een klein pensioen. Ook hij ziet asielzoekers als concurrenten voor hun pensioen:

“Mijn ouders die hebben een bakkerij gehad, mijn vader die heeft al dertig jaar de bakkersziekte. Die is 75 procent invalide, mijn moeder ondertussen ook, dus die krijgen ook allebei samen allebei iets van een € 810 pensioen hé. En daar moet ge het mee doen, als ik en mijn broers niet elke maand een beetje bijleg dan staan die mensen ook op straat. [...] Zij hebben een eigendom en die eigendom daarvan dachten we: ‘we gaan die dan verkopen’, maar als we die dan verkopen, dan verliest mijn vader nog zijn invaliditeitsdeeltje dan van 120 per maand, omdat hij dan op dat moment ‘kapitaal vergaart’, ik bedoel, ge moet het maar verzinnen, hoe dat je, ja er is toch weer een voorbeeld van een asielzoeker die de staat weer... die een bepaald bedrag vraagt omdat hij niet krijgt wat hem eigenlijk beloofd was.... Ja .. (stilte)”

“maar ik denk echt wel dat veel mensen naar hier komen, want ja ‘het land van melk en honing hé’. Niet alleen hier hé, maar Duitsland en Engeland ook, maar als ge weet dat er in Marokko en dat weet ik dan wel weer van mijn Marokkaanse vrienden, dat er in Marokko bureau’s zijn die zich specialiseren in het organiseren van uw verhuis van ginder naar hier. Die alles sociaal en fiscaal in orde brengen, opdat ge naar hier zou kunnen zodat ge geen dag zou moeten komen werken, ja daar word ik toch wel redelijk mottig van. Als ik u, ik ben de hele dag bezig, ik denk dat ik heel wat mensen werk verschaf, als ik zie wat ik allemaal moet betalen, daar word ik opstandig van, maar dat is een probleem, ja dat heeft ook niets te maken met die vluchtelingen, maar het komt allemaal, ik vind dat het allemaal éénrichtingsverkeer aan het worden is.” (Boris, 51, Linkeroever)

De attitudes van de respondent uit deze typologie, de sceptici, worden gekenmerkt door gevoelens van bedreiging. Deze gevoelens van bedreiging kunnen in sommige gevallen tegengewerkt worden door contact (Hooghe en De Vroome, 2015). Het contact bij deze typologie voldeed echter niet aan de voorwaarden van Pettigrew (1998) om een positieve attitude teweeg te brengen. Dit contact kon negatief contact zijn, waarbij men de asielzoekers als lui, nonchalant of luidruchtig beschouwd of positief contact dat als atypisch werd gezien. Wanneer iemand van een out-group in dat geval positief gedrag stelde werd dit gezien als een uitzondering. Ook het contact met het opvangcentrum kon hun attitude over de asielzoekers niet positief beïnvloeden. Enkele respondenten leken gevoelens te ervaren van cognitieve dissonantie. Hiermee wordt de spanning bedoeld die de respondenten ervaren wanneer zij in contact komen met positief gedrag van

de asielzoekers, maar toch overtuigd zijn van hun negatieve bedoelingen. Zij hadden zowel gevoelens van symbolische als reële bedreiging. Contact heeft bij deze typologie geen positieve invloed op de attitude, de vooroordelen en gevoelens van bedreiging blijven sterk aanwezig.

4.2.4 de tegenstander: asielzoeker als indringer

De vierde typologie van respondenten die uit de data werd afgeleid zijn degene die een negatieve attitude hebben ten opzichte van asielzoekers en ook geen enkel contact met asielzoekers of etnische minderheden hebben. Bij deze respondenten werd heel vaak het frame van de 'asielzoeker als indringer' naar voren gebracht. Dit frame kan men beschouwen als de tegenpool van het slachtofferframe. Door het ontbreken van persoonlijke verhalen en directe ervaring wordt hun visie grotendeels gestuurd door stereotiepe voorstellingen van de asielzoeker. Het meest dominante stereotiepe beeld is dat waarin de vreemdeling gelijkgesteld wordt met een crimineel, een geweldenaar, een potentieel gevaar voor de veiligheid (Van Gorp, 2004).

Deze respondenten gaven, net als de andere respondenten die negatief stonden tegenover de asielzoekers, aan dat de meeste asielzoekers vluchten om economische redenen. Andere redenen zouden leugens zijn om toch maar het land binnen te komen.

“Kijk, laten we eerlijk wezen, Thomas, de echte vluchtelingen hebben vaak de centen niet. Ze hebben de centen niet en kunnen zo'n overtocht absoluut niet betalen, er worden daar duizenden euro's voor betaald. [...] Er zijn er enorm veel gekomen met het vliegtuig of met de auto hé. En maken dan een dossier aan bij Fedasil (Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers, TDH) in Brussel en komen dan op een wachtlijst en worden ondervraagd, er wordt dan enorm veel gelogen, heel veel zijn hier met een reden gekomen dat ze homofiel of lesbisch zijn, wat niet klopt en zo proberen ze binnen te geraken, hé. En dat is nu het hele foute van het systeem, omdat de toevloed van vluchtelingen zo enorm was, dat weet je ook nog wel een jaar of twee geleden was het zo enorm, ze hadden totaal geen overzicht meer. Zo zijn er enorm veel meegekomen die hier helemaal niks te zoeken hebben.” (Marleen, 40 jaar, Linkeroever)

Volgens deze respondenten vele asielzoekers oplichters waardoor men hen ook niet in de omgang kan vertrouwen. Van Gorp (2004) geeft ook aan dat dit frame vaak samengaat met het beeld van een passieve overheid. De overheid moet volgens deze respondenten de eigen bevolking beter beschermen tegenover asielzoekers. Zij pleiten dan ook voor een strengere asielprocedure.

“Brigitte: Als je Europa bekijkt dan is Europa veel te laks, dat de grootste vouyours (Frans voor ‘gangsters’, TDH) hier kunnen voyageren van het ene land naar het andere. Om dan aanslagen te kunnen plegen dat kan er bij mij gewoon niet in. [...] maar zomaar het land binnenkomen, dat kan al geen kanten. Want al de criminelen komen mee met de mensen die hier misschien een nieuwe thuis zien.” [...]

TDH: Stel dat er een asielzoeker vraagt of hij uw GSM een keer mag gebruiken om dringend te bellen naar iemand.

Brigitte: Ik zou zeggen nee. Absoluut nee. Want je weet niet wie er voor je staat, het kan een goede mens zijn, maar het kan ook een boef zijn. En als vrouw zou ik dat zeker niet betrouwen. En ook niet van een vrouw hoor. Want ze zijn even louche en vals als het erop aan komt. Je mag ze niet betrouwen. [...] (Brigitte, 86, Eeklo)”

Deze respondenten hadden ook geen persoonlijke ervaringen om hun beweringen op af te toetsen. Wanneer gevraagd werd waar zij deze informatie vandaan gehaald hebben, zeiden zij vaak van horen zeggen of dat ze dit ergens gelezen hadden. Dit werd ook gezegd door diegene die weinig contact hadden met de asielzoekers en eerder positief stonden tegenover het opvangcentrum. In die zin zijn er zeker gelijkenissen tussen de deze groepen. Door hun gebrek aan contact moeten ze hun informatie over de asielzoekers bij derden halen. In het geval van de Barmhartigen waren dit bronnen die positief stonden tegenover de asielzoekers, zoals de medewerkers van het opvangcentrum. In het geval van de tegenstanders waren dit bronnen die negatief stonden tegenover asielzoekers, zoals kranten of roddels op straat of uit het rusthuis.

Bij hen zien we een zeer sterke wij-zij categorisatie op basis van symbolische bedreiging en veiligheid. Zij halen wel minder vaak het frame van de economische bedreiging aan dan de voorgaande groep respondenten. Dit kan zijn omdat zij nooit manuele arbeid verricht hebben en dus niet dien(d)en te concurreren met nieuwkomers op de arbeidsmarkt. Twee van de drie respondenten uit deze typologie waren tijdens hun actieve loopbaan leerkracht en alle drie waren zij hoger geschoold. Wat wel zou kunnen is dat deze groep extra vatbaar is voor taal, gedrag en cultuur. Zij spreken bijvoorbeeld over asielzoekers die die vrouwen niet respecteren, die hen lastig vallen op de tram of zoals tijdens die nieuwjaarsnacht in Keulen (Daarbij zouden een groep mannen zich vergrepen hebben aan een menigte van feestende vrouwen, TDH). Daarnaast vinden zij ook dat asielzoekers (of mensen van een andere etnische achtergrond) de taal niet willen spreken.

[Ze spreken] de taal van het land van herkomst. En die oudere mensen die ze meegeloodst hebben naar België. Of heel die familie dat vormt op den duur een soort Getto. Want hun contacten die zijn zo (wijst met de vingers naar elkaar). Ze hebben geen contacten naar buiten uit. Ze hebben alleen maar contacten met hun eigen landgenoten. (Jean-Piere, 87, Eeklo)

Volgens hen kan taal en inzicht in de gebruiken van het land een middel zijn om wél te integreren. Hierbij kan men wel de vraag stellen of dit iets zou uitmaken. Hun kritiek is zo algemeen dat het moeilijk zou zijn om door hun positieve ervaringen met enkelingen hun beeld te doen herzien. Er wordt namelijk niet gesproken over één persoon, maar over een categorie van mensen. Deze categorie is uiterst rekbaar en moeilijk aan te duiden. Wanneer er gesproken wordt over asielzoekers, worden de inwoners van het opvangcentrum, moslims, IS-strijders, de mannen die vrouwen aangerand hebben in Keulen en degene die gestemd hebben op Erdogan in de Turkse verkiezingen allemaal op één hoop gegooid. Dit onvermogen om verschillen te zien tussen allerlei mensen die een andere etnische achtergrond hebben, naast de afwezigheid van een meer positief narratief, kan een belangrijke verklaring zijn voor stereotiep denken.

Naast het onvermogen om deze verschillen te zien, moet ook de hypothese van de onwil om verschillen te zien belicht worden. Deze negatieve stereotypering kan namelijk een politieke strategie zijn om een bepaald ongenoegen bij de mensen te recupereren. Een respondent gaf aan politiek actief te zijn en had ook de meest coherente, maar ook het meest negatieve narratief over asielzoekers. Hierbij werden alle mogelijke frames gebruikt die asielzoekers in een kwaad daglicht zetten:

De vluchtelingen die binnenkomen, meer dan 80 procent die binnenkomen is moslim. Die brengen een geloof mee, die kennen geen scheiding van kerk en staat en daar begint het al. En ze leggen hun geloof ons op. Dus dat ziet men ook al bij de vluchtelingen, er zijn al heel veel incidenten geweest in asielcentra, zeker als het christenen waren, als gelovigen. Ze zijn heel vaak slaags geraakt met moslims, omdat ze niet accepteren dat er ook christenen of *whatever* in zo'n asielcentrum zitten. Een moslim over het algemeen ziet een vrouw als iets minderwaardigs, ze moeten bedekt zijn. Dus dat heeft natuurlijk enorm veel problemen. De aanslagen, Thomas, laten we nou eerlijk wezen, die worden 99 procent door moslims gedaan. Omdat hun ideologie zo enorm sterk is, ze kennen geen scheiding van kerk en staat, dus daar begint het al en vinden gewoon 'oké, als ik niet in mijn land kan zijn en mijn geloof daar kan hebben dan zorgen we ervoor dat we ons geloof, hier kunnen uiten'. (Marleen, 40 jaar, Linkeroever)

Bij deze typologie, de tegenstanders, zijn zeer sterke gevoelens van bedreiging aanwezig. Deze gevoelens van bedreiging worden ook niet gecorrigeerd door nieuwe informatie die uit contact met de asielzoekers of het opvangcentrum voor asielzoekers kan ontstaan. Het slachtoffer-frame, wat vaak aangehaald wordt tijdens activiteiten van het opvangcentrum voor asielzoekers, wordt bij hen niet aangehaald. In plaats daarvan wordt het indringersframe gebruikt. De komst van asielzoekers brengt volgens hen het gevaar mee dat er (islamitische) terroristen naar ons land zullen komen. Deze respondenten geven ook aan nooit naar een initiatief van het opvangcentrum te gaan. Zij halen hun informatie uit andere bronnen zoals, vrienden, familie en media. Bij deze groep zien we ook dat hun opvattingen weerstand bieden aan ideeën die tegen hun vooroordelen ingaan (Allport, 1954). Men kan zich dan de vraag stellen of contact kan helpen om deze vooroordelen te doen afnemen. Zij lijken er zo van overtuigd dat asielzoekers een bedreiging vormen en met attitudes is het zo dat hoe sterker zij zijn, hoe meer zij het gedrag gaan bepalen. De kans dat zij ooit naar een nieuwjaarsreceptie gaan of een barbecue is vrij klein. Zij lijken eerder enkel informatie tot zich te nemen die hun eigen mening reeds bevestigt.

4.3 Terugkoppeling onderzoeksvragen: contact, bedreiging en context in het vormen van attitudes

In dit gedeelte wordt getracht antwoorden te geven op de onderzoeksvragen die aan het begin van de masterproef gesteld werden.

Onderzoeksvraag 1 :wat is het belang van contact bij het vormen van attitudes over asielzoekers?

Net als in de literatuurstudie blijkt dat contact, onder voorwaarden, kan zorgen voor de afname van vooroordelen en gevoelens van bedreiging (Allport 1954, Pettigrew 1998). Door de asielzoekers eerder te zien als slachtoffers in plaats van indringers kan hun attitude over asielzoekers positiever worden. De respondenten gaven ook aan dat dit procesmatig werkt: zij hebben een bepaald idee over asielzoekers, maar door contact met de asielzoekers krijgen zij nieuwe informatie over hen. Deze informatie wordt dan getoetst aan het vorige (stereotiepe) beeld. Op die manier kan er een meer genuanceerde en positievere attitude ontstaan over asielzoekers. Enkele respondenten hadden wel contact met de asielzoekers, maar hadden toch een negatieve attitude. Deze contacten leken niet te voldoen aan de voorwaarden van de contacthypothese, zoals gesteld door Pettigrew (1998). De mere exposure hypothese (Pettigrew en Trop, 2006) die stelt dat louter contact voldoende is om negatieve attitudes te doen dalen, klopt volgens deze bevindingen dan ook niet. De hypothese van Barlow en haar collega's (2012) die stelt dat negatief contact met asielzoekers tot een toename van voordelen kan leiden, lijkt hier eerder wel correct. Meireman en haar collega's (2004) raden daarom aan om Vlamingen niet tegen hun wil in contact te brengen met asielzoekers

aangezien dit tot een omgekeerd effect zou kunnen leiden. Dit lijkt in dit onderzoek ook aangewezen. Het opvangcentrum voor asielzoekers kan bij deze groep mensen weinig invloed uitoefenen. Bij welke groep dit wel kan en op welke manier wordt besproken bij de derde onderzoeksvraag.

Onderzoeksvraag 2: Welke invloed heeft het gevoel van reële en symbolisch bedreiging bij het vormen van attitudes over asielzoekers?

Gevoelens van bedreiging werden voornamelijk waargenomen bij de twee laatste typologieën, de sceptici en de tegenstanders. De respondenten van de eerste twee typologieën, de barmhartigen en de buddies, geven aan dat zij eerder gevoelens van bedreiging hadden, maar dat dit door contact en nieuwe informatie werd herzien.

Bij de sceptici en de tegenstanders waren deze gevoelens wel zeer sterk aanwezig. Voor de sceptici waren deze gevoelens van bedreiging zo sterk dat positief contact of informatie die de asielzoekers in een positief daglicht stelde niet in staat was om te zorgen voor een positiever beeld. Positieve ervaringen, zoals de vaststellingen dat de asielzoekers niet zorgen voor een toename van overlast, diefstal of criminaliteit werden door hen gezien als een uitzondering. Telkens halen zij voorbeelden aan van situaties waarin dit wel het geval zou zijn. Wanneer het contact negatief was zorgde dit vaak voor een versterkend gevoel van bedreiging. Een respondent gaf aan dat zij vroeger luidruchtige burens had. Gezien dit mensen van een andere etnische achtergrond waren, bleef zij het gevoel hebben dat de meeste asielzoekers ook luidruchtig waren. Haar contacten met het opvangcentrum bevestigden haar daarin, ook daar vond zij de bewoners luidruchtig. Zij wees dan op de verschillende levensstijl die Belgen en asielzoekers hadden.

Bij de tegenstanders waren de gevoelens van bedreiging zo groot dat zij geen contact wilden met asielzoekers en de opvangcentra voor asielzoekers. Deze respondenten baseerden hun attitude op allerlei informatie die de asielzoekers in een kwaad daglicht stellen. De komst van asielzoekers brengt volgens hen het gevaar mee dat er (islamitische) terroristen naar ons land zullen komen. Hun attitudes waren ook zeer sterk. Zo sterk dat men zich kan afvragen of positief contact wel in staat zou zijn om te komen tot een minder negatieve attitude over asielzoekers.

Onderzoeksvraag 3: Op welke manier hebben de kenmerken van de buurt, zoals etnische samenstelling, en de kenmerken van het opvangcentrum voor asielzoekers invloed op het vlak van contact, waargenomen bedreiging en attitudes.

Wat de buurt betreft is het zo dat de respondenten uit Linkeroever meer contact lijken te hebben met mensen van een andere etnische achtergrond dan de inwoners van Eeklo. Dit lijkt zowel een positieve als een negatieve invloed te hebben op de attitude. Door de toename van contact in het algemeen nam ook de kans op negatief contact toe. Bij enkele respondenten uit Linkeroever kwam dit negatief contact sterk naar voren. Dit ging dan over luidruchtige burens en gevoelens van onveiligheid. Anderzijds gaven andere respondenten uit Linkeroever net zeer positieve ervaringen aan. Zij vonden het bijvoorbeeld leuk om een Pakistaanse huisgenoot te hebben of om in contact te komen met andere culturen. Zij hadden dan ook eerder de neiging om de asielzoekers als een aanwinst voor onze maatschappij te zien.

Doordat de inwoners van Eeklo minder contact hadden met mensen van een andere etnische achtergrond haalden zij vaker hun informatie over andere culturen van derden. In deze context heeft het opvangcentrum een belangrijke rol te spelen. Door de buurtbewoners 2 of 3 keer per jaar in contact te brengen met de asielzoekers van het opvangcentrum kunnen zij voor een positieve ervaring zorgen. Deze ervaring zorgt dan voor een belangrijk referentiepunt in het vormen van hun attitude. Contact dat via het opvangcentrum gebeurt, zoals vrijwilligerswerk en activiteiten, lijkt namelijk een zeer positieve invloed te hebben. De respondenten stonden waarschijnlijk eerder al positief tegenover de asielzoekers, maar toch lijkt het contact een versterkend effect te hebben door enerzijds de persoonlijke verhalen die zij te horen krijgen van de asielzoekers en anderzijds de framing van asielzoekers door het opvangcentrum. Het opvangcentrum portretteerde het beeld van de asielzoekers als enerzijds slachtoffers die op de vlucht waren voor oorlog en anderzijds als mensen die bepaalde kwaliteiten en kennis hebben waarmee zij ook in ons land succesvol kunnen zijn. Dit zorgde voor veel sympathie voor asielzoekers door de buurtbewoners.

Wanneer de respondenten na kennismaking met het opvangcentrum voor asielzoekers vrijwilligerswerk komen doen en de asielzoekers beter leren kennen, kunnen hier vriendschappelijk relaties uit ontstaan. Dit zorgt voor een genuanceerd beeld over asielzoekers dat met de eigen ervaringen wordt afgetoetst. Dit fenomeen werd besproken in de eerste onderzoeksvraag.

5. Bespreking en conclusie:

Met deze masterproef werd getracht een bijdrage te leveren aan de invloed die contact, context en gevoelens van bedreigingen hebben bij het vormen van attitudes over asielzoekers. In de literatuur werden contact en gevoelens van bedreiging gezien als cruciaal in het vormen van attitudes over asielzoekers. De contacthypothese stelt dat contact onder bepaalde voorwaarden kan zorgen voor een positieve attitude tegenover asielzoekers. Dit contact zorgt ervoor dat de out-group als een minder bedreigend wordt ervaren (Pettigrew, 1998). Anderzijds zijn er twee vormen van gevoelens die men kan waarnemen waardoor men de asielzoekers net wel als een bedreigend zou kunnen ervaren, met name het gevoel van reële en symbolische bedreiging. Reële bedreiging werd hierbij gezien als de bedreiging van een out-group omdat zij aanspraak maken op een aantal schaarse goederen als huisvesting, uitkeringen en werk. Het symbolisch gevoel van bedreiging werd afgeleid van de sociale identiteitstheorie die stelt dat mensen de nood hebben om hun zelfbeeld te bepalen aan de hand van de groep waarin ze zich bevinden (Tajfel en Turner, 1979). De komst van het opvangcentrum voor asielzoekers wordt in dit geval gezien als een bedreiging voor de verderzetting van de groep en een bedreiging voor de identiteit.

Deze twee vormen van bedreiging zouden elkaar ook versterken. In een systeem waar er een sterke competitie is over schaarse goederen neemt de solidariteit met de eigen groep toe. Tegelijk neemt de vijandigheid tegenover de andere groep toe. Onder deze omstandigheden is er naast de sociale identificatie met de in-group een proces van sociale contra-identificatie met de out-group (Scheepers et al., 2002). Zowel contact met als gevoelens van bedreiging voor out-groups zouden vaker voorkomen in steden met een etnisch diverse populatie (Hooghe en De Vroome, 2015). De specifieke aanwezigheid van een opvangcentrum voor asielzoekers zou volgens Meert en collega's (2004) dan ook aanvankelijk met argwaan bekeken worden maar na verloop van tijd zou er een positieve verschuiving zijn in attitudes.

Op basis van deze literatuur werden onderzoeksvragen opgesteld die betrekking hadden tot contact, de context en de gevoelens van bedreiging. Er werd gekeken naar de invloed die gevoelens van bedreiging hebben op de attitude van de respondenten. Ook werd gekeken naar de omstandigheden waarin contact tot een positieve of negatieve attitude kon leiden. Er werd variatie gebracht in de context waarin deze attitudes tot stand kwamen bij de respondenten. De respondenten woonden allen in de buurt van een opvangcentrum voor asielzoekers, maar er werden twee verschillende buurten gekozen om dit onderzoek uit te voeren. Enerzijds linkeroever (Antwerpen), dat een grootstedelijk profiel heeft en Eeklo, dat een meer landelijk profiel heeft. Op die manier kon gekeken worden naar de rol die het opvangcentrum en de buurt speelt in het vormen van attitudes. Hiervoor werden interviews afgenomen met buurtbewoners en met de

medewerkers van het opvangcentrum voor asielzoekers. De buurtbewoners werden gekozen op basis van intensiteit. Zij hadden een vrij sterke attitude over asielzoekers. Dit waren zowel positieve als negatieve attitudes. Daarnaast werd ook een verslag opgemaakt van een rondleiding die gevolgd werd tijdens een bezoek aan het opvangcentrum voor asielzoekers.

Uit de analyse kwamen vier verschillende typologieën van respondenten naar voren: de barmhartigen (1), respondenten die positief staan tegenover asielzoekers omdat zij hen zien als slachtoffers. Voor hen is de informatieoverdracht van het opvangcentrum zeer invloedrijk op hun attitude. De buddies (2) zij staan positief tegenover asielzoekers omdat zij door hun contact affectieve banden hebben gecreëerd. Zij kunnen ook goed beschrijven hoe zij door dit affectief contact informatie kregen van de asielzoekers waardoor zij het gevoel hadden hun oorspronkelijke beeld over asielzoekers te moeten bijsturen. De sceptici (3) ervoeren meer negatief contact en wanneer zij toch positief contact ervoeren, beschouwden zij dit als niet typisch voor de groep. Hierdoor bleven zij hun negatieve attitude behouden. De tegenstanders (4) tenslotte hebben geen contact met de asielzoekers en willen dit ook niet. Bij hen heerst er voornamelijk een negatieve attitude op basis van andere bronnen dan contact met de asielzoekers of het opvangcentrum voor asielzoekers.

Het onderzoek heeft ook verschillende beperkingen. Door de kleine steekproef en wijze van selectie kunnen resultaten niet veralgemeend worden naar de rest van de buurtbewoners van Eeklo en Linkeroever. Er werd namelijk gezocht naar respondenten die enige affiniteit hadden met het onderzoeksonderwerp (intensieve cases). Hierdoor kwamen vooral attitudes aan bod die vrij uitgesproken voor of tegen waren. Door meerdere respondenten te bevragen zou het kunnen dat er veel meer variatie aan attitudes en gevoelens van bedreiging zijn. Hierdoor zou het aantal typologieën sterker uitgebreid kunnen worden.

Tot slot kan men ook nog enkele raadgevingen aan de opvangcentra voor asielzoekers meegeven. Uit het onderzoek kwam naar voor dat de aanwezigheid van een opvangcentrum voor asielzoekers voor de ene een opportuniteit kan zijn en voor de andere een bedreiging. Terwijl sommige respondenten er vrijwilligerswerk gaan doen of kleren gaan brengen, gaan anderen zich zorgen maken bij andere buurtbewoners. Deze zorgen kunnen echter verminderen door positieve contacten met asielzoekers te ervaren. Net daarin kan het opvangcentrum een belangrijke, tweevoudige rol spelen.

Ten eerste lijken de meer laagdrempelige initiatieven die georganiseerd werden door het opvangcentrum van groot belang bij het vormen van een positieve attitude. Platteau en haar collega's (2016) gaven al aan dat deze door de meeste aanwezigen positief bevonden werden. Dit werd ook in dit onderzoek

teruggevonden. Respondenten die contacten hebben met de medewerkers van het opvangcentrum voor asielzoekers zien asielzoekers vaker als mensen die een nieuwe start willen nemen en omwille van oorlog hun land moesten ontvluchten. De informatieoverdracht waarbij de verhalen van asielzoekers genuanceerd worden, zorgt voor een grotere vorm van sympathie.

Ten tweede kunnen de opvangcentra ook een belangrijke rol spelen in het ontwikkelen van meer duurzame relaties tussen de asielzoekers en buurtbewoners. Dit kan door allerlei uitstappen of activiteiten te organiseren waarbij buurtbewoners/vrijwilligers betrokken worden bij het leven van de asielzoekers. Hierbij is het belangrijk dat de activiteiten in een vriendschappelijke, ongedwongen sfeer kunnen plaatsvinden. Respondenten die namelijk een meer persoonlijke band hebben met één of meerdere asielzoekers waren ook meestal genuanceerder en positiever in hun attitude. Deze groep kon ook andere buurtbewoners, vrienden of familie op een positieve manier informeren over het opvangcentrum. Op deze manier kan de positieve invloed op de buurt exponentieel verder stijgen.

Appendix

Bijlage 1: Datamatrix

Schuilnaam	geslacht	leeftijd	positie ten opzicht van opvangcentrum	woonplaats	beroep
Jenny	V	60	sympathisant	Eeklo	huisvrouw
Dirk	M	57	sympathisant	Eeklo	kaderlid
Lien	V	26	Vrijwilliger	Antwerpen	masterstudent
Sofie	V	24	Vrijwilliger	Antwerpen	bachelorstudent
Rik	M	50	Medewerker	Eeklo	Maatschappelijk werker
Jana	V	27	Medewerker	Antwerpen	Psychologe
Anja	V	35	sympathisant	Eeklo	Lerares
Peter	M	32	Leraar	Antwerpen	Leraar
Gabriël	V	89	Inwoner	Eeklo	Gepensioneerd/poetsvrouw
Marleen	V	40	inwoner	Antwerpen	Zelfstandige
Annie	V	67	Inwoner	Antwerpen	Gepensioneerd/ambtenaar
Brigitte	V	86	Inwoner	Eeklo	Gepensioneerd/leerkracht
Jean-Pierre	M	87	inwoner	Eeklo	Gepensioneerd.ambtenaar
Boris	M	51	Inwoner	Antwerpen	Architect
Walter	M	65	Inwoner	Eeklo	Gepensioneerd
Frederic	M	45	Inwoner	Antwerpen	Arts

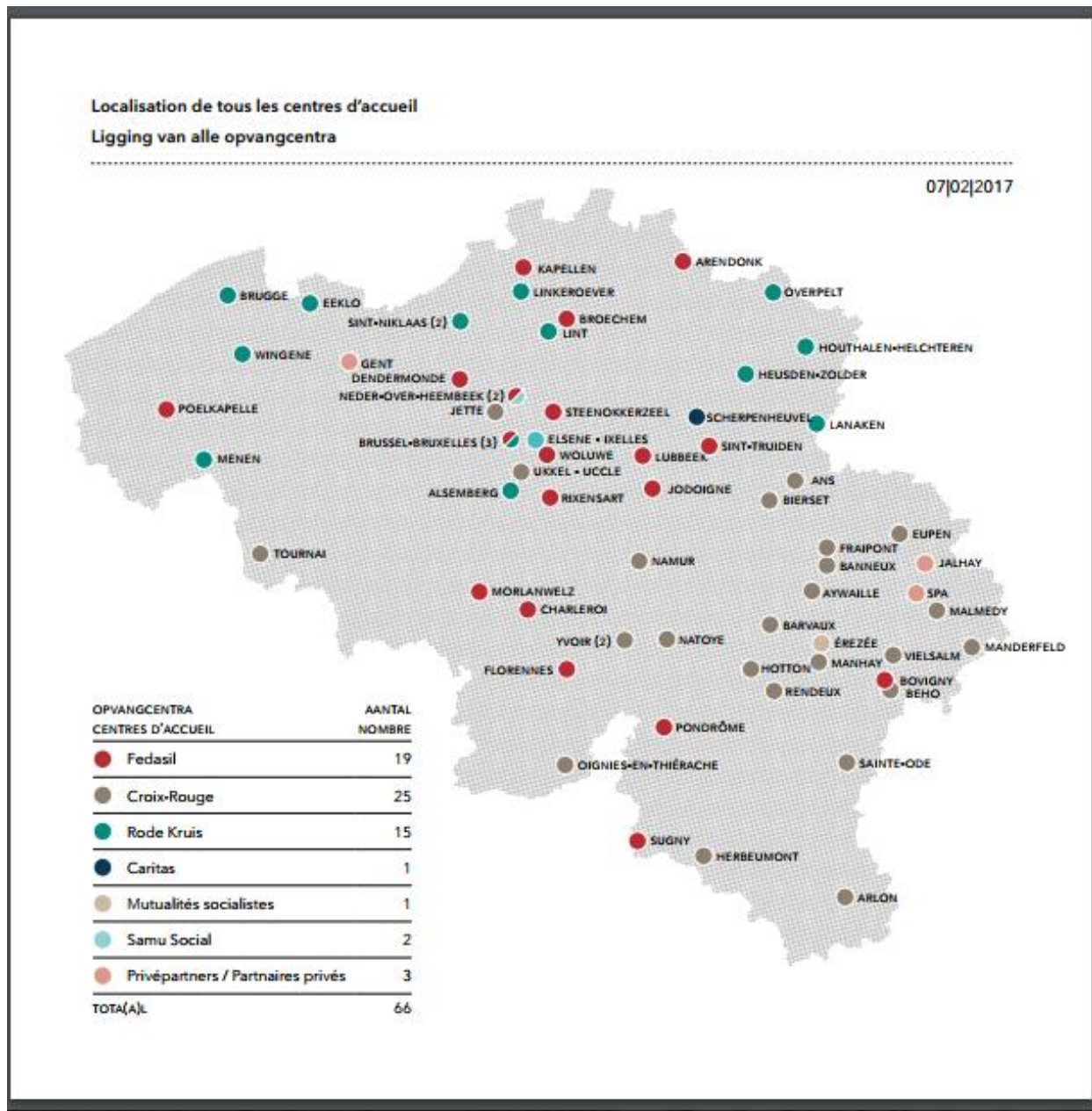
Bijlage 2: steekproefmatrix

	positieve attitude	negatieve attitude
Eeklo	Gabriël, Jana, Rik, Jenny, Dirk, Anja	Walter, Jean-Pierre, Brigitte,
Linkeroever	Peter, Lien, Sofie	Marleen, Annie, Boris, Frederic,

Bijlage 3: tabel

Schuilnaam	positie ten opzicht van opvangcentrum	woonplaats	Contact met AC	Contact met asielzoekers	Reel gevoel van bedreiging	Gevoel van sym. Bed.	Gevoel van onveiligheid
Jenny	+	Eeklo	+	+			
Dirk	+	Eeklo	+	+			
Lien	+	Antwerpen	+	+			
Sofie	+	Antwerpen	+	+			
Rik	+	Eeklo	+	+			
Jana	+	Antwerpen	+	+			
Anja	+	Eeklo	+	+			
Peter	+	Antwerpen	+	+			
Gabriël	+	Eeklo	+	+			
Marleen	-	Antwerpen		-		+	+
Annie	-	Antwerpen	+	+			
Brigitte	-	Eeklo		-		+	+
Jean-Pierre	-	Eeklo		-		+	+
Boris	-	Antwerpen		-	+	+	+
Walter	-	Eeklo	+	+	+		+
Frederic	-	Antwerpen		+		+	+

Bijlage 4: ligging van alle opvangcentra voor asielzoekers (bron: <http://fedasil.be/nl/inhoud/alle-opvangcentra>)

Bijlage 5 : Bericht in nieuwsbrief opvangcentrum Linkeroever:

Oproep onderzoek Sociologie.

Onlangs kregen we in het opvangcentrum bezoek van Thomas Den Hert. Hij werkt aan zijn masterproef sociologie over het vormen van attitudes over asielzoekers bij buurtbewoners. Hiervoor wil hij mensen interviewen die op één of andere manier met het opvangcentrum in contact gekomen zijn. Ben je vrijwilliger, heb je een rondleiding gevolgd of heb je ooit aan een infostand een medewerker aangesproken? Elke mening is belangrijk!

Interesse? Contacteer Thomas en maak een afspraak:

Bijlage 6: oproep in bibliotheek Linkeroever

Onderzoek naar het opvangcentrum linkeroever

Beste buurtbewoners,

Als onderdeel van mijn masterproef sociologie ben ik momenteel interviews aan het afnemen bij de buurtbewoners van het rode kruisopvangcentrum voor asielzoekers te Linkeroever.

Woon jij in de buurt en heb je een bepaald verhaal over het opvangcentrum dat je kan delen met mij? Dan ben je misschien wel de ideale persoon om te interviewen!

Indien jullie interesse hebben, gelieve me te contacteren op volgend telefoonnummer of e-mailadres:

Thomas Den Hert

Bijlage 7: Semi-gestructureerde vragenlijst Eeklo/Antwerpen

Doelstelling van het interview: trachten te achterhalen of de nabijheid van een opvangcentrum voor asielzoekers in het algemeen en contact met asielzoekers in het bijzonder de attitude ten opzichte van asielzoekers beïnvloedt en op welke manier deze attitude doorheen de tijd en contacten evolueert.

Introductie:

Zoals ik reeds in mijn e-mail gezegd heb, ben ik een masterstudent aan de UGent en aan de hand van interviews zou ik dus graag nagaan hoe de buurtbewoners van Eeklo staan ten opzichte van het opvangcentrum voor asielzoekers.

Ik geef u vooraf mee dat alle informatie die u meedeelt anoniem is. Er zijn geen goede of slechte antwoorden. Zegt u gewoon wat u denkt of vindt. De opnames dienen enkel voor het gemakkelijker verwerken van de interviews nadien. Deze interviews kunnen dan later terugkomen in mijn masterproef, maar onder een andere naam. Heeft u een voorkeur voor een naam?

Heeft u hier nog vragen over?

Openingsvraag (= kennismakingsvraag + drop off):

Sedert wanneer woont u in Eeklo/Antwerpen ?

Drop-off: filmpje over opvangcentrum Eeklo/Antwerpen (technische uitleg waarom het opvangcentrum in Eeklo blijft)

Transitievraag (= vraag blijft vrij algemeen, er wordt gevraagd naar het grotere plaatje in plaats van persoonlijke levenssfeer)

Kent u dit opvangcentrum voor asielzoekers?

Beschouwt u de aanwezigheid van het opvangcentrum als een voor -of nadeel voor een stad als Eeklo/Antwerpen? Wat zouden die voor -of nadelen kunnen zijn?

Sleutelvragen

Contacthypothese

Komt u wel eens in contact met iemand van het opvangcentrum?

Hoe verloopt dit contact? Zou u de contacten eerder als vluchtig of diepgaand beschouwen?

Wat doen de meeste asielzoekers overdag? Waarom denk je dat? Kom je hen soms tegen?

Hoe staan uw kennissen uit de buurt ten opzichte van het opvangcentrum?

Wat zijn volgens jou de buurten waar men het meest in contact komt met de bewoners (aanduiden op buurtkaart)?

Hoe staan volgens jou de mensen die dicht bij het buurtcentrum wonen tegenover het opvangcentrum?

Ben je ooit al geholpen door een inwoner van het centrum?

Stel dat er iemand van het opvangcentrum u op straat zou aanspreken en vraagt om jouw telefoon te mogen gebruiken voor iets dringend. Zou je dit doen?

Ben je al in het opvangcentrum geweest?

Wat vind je van de organisatie van het opvangcentrum?

Is er al een opendeurdag georganiseerd geweest?

Zit je in een vereniging – of sportclub? Kom je daarbij in contact met asielzoekers?

(vragen rond bedreiging)

In het filmpje wordt er niet precies gezegd hoeveel personen in het opvangcentrum wonen. Hoeveel zijn dit er volgens jou?

Waarom vragen mensen asiel aan volgens jou?

Van welke gebieden komen asielzoekers volgens jou?

Op welke manier komen asielzoekers naar België volgens jou?

Stel dat het opvangcentrum jou zou vragen om enkele maanden een asielzoeker op te vangen bij jou thuis. Wat zou je daarop zeggen?

Zijn er bepaalde gewoonten van de asielzoekers die je vreemd of bizar vindt?

Zijn er momenten waarop je je bedreigd voelt door de mensen van het opvangcentrum voor asielzoekers? Op welke manier uit zich dit?

Stel dat jouw dochter of zoon 's avonds alleen langs het opvangcentrum moet passeren om naar huis te komen, wat zou je daarvan vinden?

(Nimby)

Wat vind je van de ligging van het opvangcentrum?

Stel dat men zou zeggen dat het opvangcentrum zich zou verplaatsen naar een gebouw in het centrum. Wat zou u daarvan vinden?

Vind je Eeklo een geschikte of ongeschikte plaats voor het opvangcentrum?

Stel dat je minister was van asiel. Wat zou volgens u een goede plaats zijn om een opvangcentrum voor asielzoekers in te planten?

Denk je dat de buurt anders zou zijn zonder het opvangcentrum? Op welke manier?

Besluitende vragen:

Zijn er nog zaken die uw gedrag beïnvloedt hebben en die niet werden bevraagd?

Van alle vragen die we vandaag behandeld hebben, welke was voor u de belangrijkste?

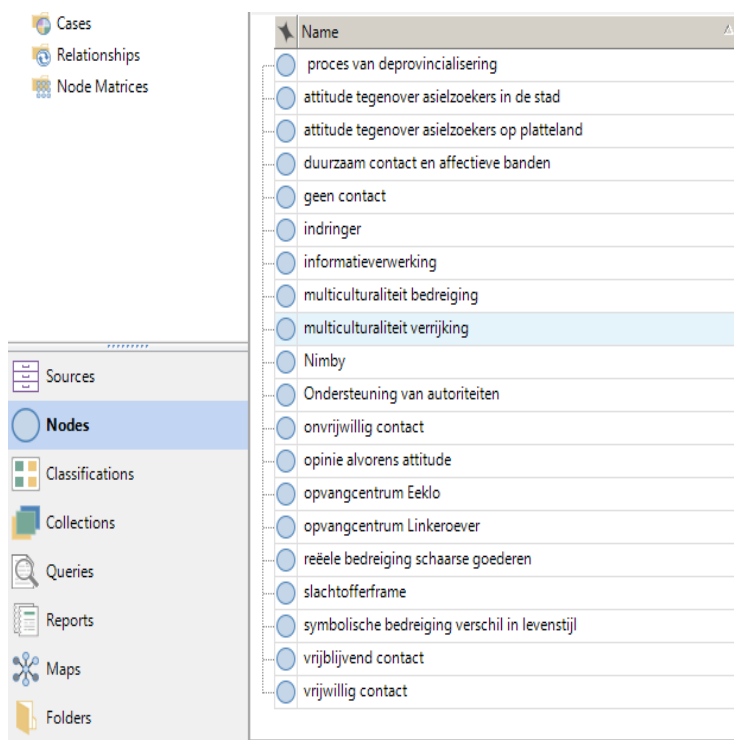
Waarom besloot u mee te werken aan het interview?

Optie vrijwilliger: Waarom besloot u vrijwilligerswerk te doen in het rode kruis opvangcentrum?

Verdere informatie: Werk, leeftijd, geslacht

Kent u verder iemand die in de buurt woont en wilt meedoen aan het onderzoek. Eventueel iemand die negatiever/positiever staat tov het opvangcentrum?

Bijlage 8: gebruikte codes bij NVIVO

7. Bibliografie

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D.J. & Sanford, R.N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper and Row.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice: A comprehensive and penetrating study of the origin and nature of prejudice*. Garden city, NY: Addison-Wesley Publishing. In Pettigrew, T.F. (1998) *Intergroup contact theory*. *Annual Review of Psychology* 49 (1), 65-85
- Augoustinos, M., & Quinn, C. (2003). Social categorization and attitudinal evaluations: Illegal immigrants, refugees, or asylum seekers?. *Nouvelle Revue de Psychologie Sociale*, 2(1):29-37.
- Barlow, F.K., Paolini, S., Pedersen, A., Hornsey, M.J., Radke, H.R.M., Harwood, J., Rubin, M. & Sibley, C.G. (2012). The negative caveat: *Negative contact predicts increased prejudice more than positive contact predicts reduced Prejudice*. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Volume 38. Sage.
- Baumann (1998). *Globalization. The Human Consequences*. Columbia University Press.
- Billiet, J. (1990). *Onbekend of onbemind? Een sociologisch onderzoek naar de houding van de Belgen tegenover migranten'*. Leuven: Sociologisch onderzoeksinstituut. In Elchardus M. & Siongers J. (red.) (2009) *Vreemden. Naar een cultuursociologische benadering van ethnocentrisme*.
- Bodenhausen, G.V., Kang, S.K., Peery, D. (2012). Social Categorization and the Perception of Social Groups. In Fiske S. T., Macrae C. N. (2012) *The Sage handbook of social cognition* (pp. 318–336). London: Sage Publications.
- Brewer, M.B. & Crano, W.D. (1994). *Social psychology*. Minneapolis/St.Paul: West.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory. A practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Clocke, P., Marsden, T. & Mooney, P. (2000). *Handbook of Rural studies. Chapter 27: Rurality and racialized others: out of place in the countryside. P 379-385*
- Coenders, M. (2001) *Nationalistic Attitudes and Ethnic Exclusionism in a Comparative Perspective: An Empirical Study of Attitudes Toward the Country and Ethnic Immigrants in 22 Countries*. Nijmegen: ICS-dissertation. In: Hooghe, M & De Vroome, T. (2015). *The perception of ethnic diversity and anti-immigrant sentiments: a multilevel analysis of local communities in Belgium*. *Ethnic and Racial Studies*, Volume 38, 2015.
- Coenders, M., Gijsberts, M. & Scheepers, P. (2004). "Resistance to the Presence of Immigrants and Refugees in 22 Countries." In: *Nationalism and Exclusion of Migrants*, edited by Gijsberts, M., Hagendoorn, L. & Scheepers, P. (2004). P. 97–120. Aldershot: Ashgate.

- Coenders, M, Lubbers, M., & Scheepers, P. (2005). *Majorities' Attitudes Towards Minorities in Western and Eastern European Societies, Report 4*. Vienna: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. In Hooghe, M & De Vroome, T. (2015) The perception of ethnic diversity and anti-immigrant sentiments: a multilevel analysis of local communities in Belgium. *Ethnic and Racial Studies*, Volume 38, 2015.
- Coumou, W. (1999). Inburgeren is maatwerk: maatschappelijke begeleiding in het inburgeringsprogramma. Utrecht: Forum. In: Smets, P. , ten Kate, S. (2008) ; Let's Meet! Let's Exchange! LETS as an Instrument for Linking Asylum Seekers and the Host Community in the Netherlands. *J Refug Stud* 2008; 21 (3): 326-346.
- Cox, K. (1989). The politics of turf and the question of class. In Hubberd, P. (2004) *Acommodating otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege*. P 53.
- Csepeli, G. & Orkeny, A. (2000). Hungary: State of a Nation Obsessed by Threatened Extinction. In: Hagendoorn, L., Csepeli, G. Dekker, H & Farnen, R. (eds) *European Nations and Nationalism. Theoretical and Historical Perspectives*, Aldershot-England: Ashgate, pp. 373-394.
- Denzin, N.K. en Lincoln, Y.S. (Eds.) (1994) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage. In: Mortelmans, D. (2011). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Acco.
- Denzin, N.K. en Lincoln, Y.S. (Eds.) (2000) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage. In: Mortelmans, D. (2011). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Acco.
- Doob, L. W. (1947). The behavior of attitudes. *Psychological Review*, 54(3), 135-156.
- Elchardus, M. & Pelleriaux, K. (2001). De nieuwe sociale kwestie. *Begripsverduidelijking en discussienota*.
- Elchardus M. & Siongers J. (red.) (2009) *Vreemden. Naar een cultuursociologische benadering van etnocentrisme*.
- Entman, R.M. (1993). Framing: *Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. *Journal of Communication*, 43(4): 51-58.
- Forbes, H.D. (1997). *Ethnic conflict. Commerce, culture and the contact hypothesis*. Yale university press. New Haven and London.
- Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research*. Sage publications Ltd.
- Ganzeboom, H.B.G. (1984). Cultuur – en informatieverwerking. *Een empirisch theoretisch onderzoek naar cultuurdeelname en esthetische waardering van architectuur*. In Elchardus M. & Siongers J. (red.) (2009) *Vreemden. Naar een cultuursociologische benadering van etnocentrisme*.
- Geldof, D. (2013). *Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert*. Acco.
- Glaser B.G. & Strauss A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*.
- Ghorashi, H. (2005). 'Agents of Change or Passive Victims: The Impact of Welfare States (the Case of the Netherlands) on Refugees', *Journal of Refugee Studies* 18(2): 181–198.

- Grillo, R. (2005). "Saltdean can't cope": *Protests against asylum-seekers in an English seaside suburb*. *Ethnic and Racial Studies*, 28, 235-260
- Hagendoorn, L. and Pepels, J. (2000). European Nations and Nationalism: An Introductory Analysis. In: Hagendoorn, L., Csepeli, G. Dekker, H & Farnen, R. (2000). *European Nations and Nationalism. Theoretical and Historical Perspectives*, Aldershot-England: Ashgate, pp. 373-394.
- Harmon-Jones, E. & Mills, J. (1999). *Cognitive dissonance: perspectives on a pivotal theory in social psychology*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Hatton, T.J. (2015). Asylum Policy in the EU: the Case for Deeper Integration, *CeSifo Economic Studies*, Volume 61, Issue 3-4, 1 September 2015, Pages 605–637
- Hodson, G. & Busseri, M.A. (2012). Bright minds and dark attitudes: *lower cognitive ability predicts greater prejudice through right-wing ideology and low intergroup contact*. *Psychol.Sci*, 187-195.
- Hooghe, M. & De Vroome, T. (2015). The perception of ethnic diversity and anti-immigrant sentiments: *a multilevel analysis of local communities in Belgium*. *Ethnic and Racial Studies*, Volume 38, 2015.
- Hubbard, P. (2005). 'Accommodating Otherness: Anti-asylum Centre Protest and the Maintenance of White Privilege', *Transactions of the Institute of British Geographers* 30(1): 52–65.
- Jacobs, D., Abts K., Phalet K. & Swyngedouw M. (2001). Verklaringen voor etnocentrisme. *De rol van sociaal kapitaal, sociaal economische onzekerheid, sociale integratie en gevoelens van discriminatie' in Vlaanderen gepeild!* De Vlaamse overheid en burgeronderzoek, ministerie van de Vlaamse gemeenschap, Brussel, p 99-132
- Koser, K., & Lutz, H. (1998). *The new migration in Europe: Social constructions and social realities*. New York: Springer.
- Leach, C. W., Iyer, A., & Pedersen, A. (2007). Angry opposition to government redress: *When the structurally advantaged perceive themselves as relatively deprived*. *British Journal of Social Psychology*, 46, 191-204.
- Matsuo, H., McIntyre, K., Cheah, W.H. & Karamelic, A. (2005). *Ambivalent Prejudice toward Refugees: The Role of Social Contact and Ethnic Origin*.
- Mclaren, L. & Johnson, M. (2007). Resources, Group Conflict and Symbols: *Explaining Anti-immigration Hostility in Britain*. *Political Studies* 55 (4): 709–732.
- Meert, H., Blommaert, J., Stuyck, K., Peleman, K. & Dewilde, K. (2004). *Van balen tot onthalen. De geografische en discursieve dimensie van attitudes tegenover asielzoekers*. Academia Press.
- Meireman, K. , Meuleman B., Billiet, J. , De Witte, H., Wets, J. (2004). *Tussen aanvaarding en weerstand. Een sociologisch onderzoek naar de houdingen tegenover asiel, opvang en migratie*. Academia Press.
- Newcomb, T.M. (1947). Autistic hostility and social reality. *Human relations*, 1, 69-86. In: Forbes, H.D. (1997). *Ethnic conflict. Commerce, culture and the contact hypothesis*. Yale university press. New Haven and London.

- Milbourne, P (1997). *Revealing Rural Others. Representation , Power, and Identity in the British Countryside.*
- Mortelmans, D. (2011). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden.* Acco.
- Noddings, N. (1996). *On Community.* Educational Theory, 46: 245–267
- Ostrum, T. M. (1968). The relationship between the affective, behavioral, and cognitive components of attitude. *Journal of Experimental Social Psychology* Volume 5, Issue 1, January 1969, Pages 12–30
- Park, B. & Hastie, R. (1987). Perception of variability in category development: *instance-versus abstraction based stereotypes.* *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 1051-1068.
- Pederson, A, Watt, S.E. & Griffiths, B. (2007). *Prejudice against asylum seekers and the fear of terrorism: the importance of context,* Murdoch University, Perth.
- Perloff, R.M (2010). *The dynamics of persuasion. Communication and attitudes in the 21st century. 4th edition.* Roudledge.
- Pettigrew, TF (1971). *Racially separate or Together?* New York: McGraw-Hill in: Forbes H.D. (1997) *Ethnic conflict: commerce, culture and the contact hypothesis.*
- Pettigrew, T.F. (1998). *Intergroup contact theory.* *Annual Review of Psychology* 49 (1), 65-85
- Pettigrew, T. F., & Meertens, R. (1995). *Subtle and blatant prejudice in western Europe.* *European Journal of Social Psychology*, 25, 57-75.
- Pettigrew T. F. & L.R. Tropp (2006). *‘A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory’*, *Journal of Personality and Social Psychology* 90 (5) 751–783.
- Petty, R. & Krosnick, J. (1995). *Attitude Strength: Antecedents and Consequences.*
- Pinxten, R. (1994). *Culturen sterven langzaam : over interculturele communicatie.* Antwerpen: Hadewijch.
- Platteau, E., Beckers, J., Coenen, L., Bossens, N. & Mescoli, E. (2016). *Onderzoeksrapport. Beleidsevaluatie van de open opvangcentra voor asielzoekers.* KU Leuven. Université de Liège.
- Rosenberger, S., and Winkler, J. (2014). *“Com/passionate Protests: Fighting the Deportation of Asylum Seekers.”* *Mobilization: An International Quarterly* 19 (2): 165–184.
- Rosenberg, M.J., & Hovland C.I., (1960). *Cognitive, affective, and behavioral components of attitudes.* In M. J. Rosenberg et al. (Eds.), *Attitude organization and change.* New Haven.
- Semyonov, M. , Rajjman, R., Yom-Tov, A., Schmidt, P. (2004). *Population Size, Perceived Threat, and Exclusion: A Multiple-indicators Analysis of Attitudes Toward Foreigners in Germany.* *Social Science Research* 33 (4): 681–701. In: Hooghe, M & De Vroome, T. (2015). *The perception of ethnic diversity and anti-immigrant sentiments: a multilevel analysis of local communities in Belgium.* *Ethnic and Racial Studies*, Volume 38, 2015.

- Scheepers, P, Gijsberts, M. & Coenders, M., (2002). "Ethnic Exclusionism in European Countries. Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat." *European Sociological Review* 18 (1): 17–34. In: Hooghe, M & De Vroome, T. (2015). The perception of ethnic diversity and anti-immigrant sentiments: a multilevel analysis of local communities in Belgium. *Ethnic and Racial Studies*, Volume 38, 2015.
- Shank, G. D. (2002). *Qualitative research: A personal skills approach*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Stad Antwerpen (2015). Stad in cijfers. <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank>
- Strabac, Z., Aalberg, T., Valenta, M. (2013). Attitudes towards Muslim Immigrants: *Evidence from Survey Experiments across Four Countries*. *Journal of ethnic and migration studies*. Volume 40, 2014. Issue 1.
- Smets, P. , ten Kate, S. (2008). ; Let's Meet! Let's Exchange! LETS as an Instrument for Linking Asylum Seekers and the Host Community in the Netherlands. *J Refuge Stud* 2008; 21 (3): 326-346.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The social psychology of intergroup relations?*
- Takahashi L. & Dear M.J. (1997). The changing dynamics of community opposition to human service facilities in Hubberd, P. (2004). Accommodating otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege. P 53.
- Tönnies, F. (1887). *Gemeinschaft und Gesellschaft*, Leipzig: Fues's Verlag. An English translation of the 8th edition 1935 by Charles P. Loomis appeared in 1940 as *Fundamental Concepts of Sociology (Gemeinschaft und Gesellschaft)*, New York: American Book Co.; in 1955 as *Community and Association (Gemeinschaft und gesellschaft[sic])*, London: Routledge & Kegan Paul;
- NP Data (2011). *Migratieachtergronden alle nationaliteiten in 589 gemeenten*. <http://www.npdata.be/BuG/179-Nationaliteit-gemeente/Nationaliteit-gemeente.htm>
- Van der Bracht, K., Coenen, A., Van de Putte, B. (2015). Not in my property: the occurrence of ethnic discrimination in the rental housing market in Belgium. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Volume 41. Routledge.
- Van der Zouw, W. (2016). Elucidation in the Asylum Seekers-debate: The Formation of Attitudes towards an Emergency Shelter for Asylum Seekers in the Netherlands.
- Van Gorp, B. (2006). Framing asiel. *Indringers en slachtoffers in de pers*. ACCO
- Vonk, R. (2013). *Handboek sociale psychologie*. Noordhoff Uitgevers.
- Wilton, R. (1998). The constitution of difference: space and psyche in landscapes of exclusion. *Geoforum* 29 173–85 in Hubberd, P. (2004) Accommodating otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege. P 53.
- Zarate M.A, Garcia, B., Gaza B., Hitlan, R. (2004). Cultural treat and perceived realistic group conflict as dual predictors of prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology* 40. P 99-105.
- Zemni, S. (2009). Het islamdebat. EPO.